



*Ključni koraci u uspostavi kratkih lanaca opskrbe na području
jedinica lokalne samouprave obuhvaćenih projektnim područjem
projekta „Dinara back to LIFE LIFE18 NAT/HR/000847“*

Autor:

doc.dr.sc. Marin Čagalj

Sinj, lipanj 2023.

Sadržaj	
Sadržaj.....	2
POPIS KRATICA I AKRONIMA	3
Uvod.....	4
1. Karakteristike Dinara back to LIFE projektnog područja.....	5
2. Poljoprivredna proizvodnja.....	8
2.1. Trenutna poljoprivredna proizvodnja Dinara back to LIFE projektnog područja.....	11
2.2. Analiza potencijala poljoprivredne proizvodnje projektnog područja Dinara back to LIFE	13
3. Kratki lanci opskrbe	14
3.1. Prednosti/slabosti razvoja KLO.....	15
4. Pregled dionika u KLO predmetnog područja	16
5. Rezultati anketnog upitnika poljoprivrednih proizvođača s projektnog područja	19
6. Akcijski plan uspostave KLO na projektnom području.....	24
7. Zakonodavni okvir djelovanja	52
8. Mogućnosti izvora financiranja	54
8.1. Intervencije strateškog plana zajedničke poljoprivredne politike RH 2023. – 2027.	56
8.2. Strategija razvoja poljoprivrede 2020. – 2030.....	64
9. Zaključak.....	65

POPIS KRATICA I AKRONIMA

APPRRR	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
AKIS	Sustavi znanja i inovacija u poljoprivredi (engl. <i>Agriculture Knowledge and Innovation Systems</i>)
BDP	bruto domaći proizvod
DZS	Državni zavod za statistiku
EPFRR	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
EIP	Europsko inovacijsko partnerstvo
ERDF	Europski fond za regionalni razvoj (engl. <i>European Regional Development Fund</i>)
ESIF	Europski strukturni i investicijski fondovi
EU	Europska unija
HACCP	Hazard Analysis and Critical Control Point
JLS	Jedinica lokalne samouprave
KLO	Kratki lanci opskrbe
LAG	Lokalna akcijska grupa
LEADER	fr. <i>Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale</i> – veze među aktivnostima za razvoj ruralnog gospodarstva
LRS	Lokalna razvojna strategija
NAPNAV	Nacionalni projekt navodnjavanja
NATURA 2000	Ekološka mreža Republike Hrvatske
NN	Narodne novine Republike Hrvatske
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
PG	Poljoprivredno gospodarstvo
PRR	Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014 -2020
RERA	Razvojna agencija Splitsko dalmatinske županije
RH	Republika Hrvatska
SDŽ	Splitsko-dalmatinska županija
ŠKŽ	Šibensko-kninska županija
ZPP	Zajednička poljoprivredna politika

Uvod

Proizvodnja hrane jako je bitan faktor razvoja ruralnih zajednica, a područje Dinare ima jako velik potencijal ne samo za razvoj stočarstva nego i za druge grane poljoprivredne proizvodnje. Sam dinarski kraj je nekoć bio jako poznat po razvijenoj poljoprivredi i kvalitetnim proizvodima, ali velik dio infrastrukture i stanovništva je izgubljen tijekom Domovinskog rata.

U posljednjih nekoliko godina daju se naslutiti novi trendovi, raste interes za povratkom stanovništva, sve se više cijene prednosti života u ruralnim sredinama, i traže inovativni i moderni načini bavljenja poljoprivredom, stočarstvom i ruralnim turizmom.

U ovom trenutku je iznimno potrebna uključenost primarno jedinica lokalnih samouprava, ali i drugih nadležnih institucija kako bi se dala podrška trenutnim poljoprivrednicima i olakšalo uključivanje novih zainteresiranih ljudi u proizvodnju.

Upravo iz tog razloga je i nastala ova studija, kao dio projekta „Dinara back to LIFE“. „Dinara back to LIFE“ projekt je koji se bavi restauracijom travnjaka, a u njihovom održavanju presudna je uloga stočara koji te travnjake svakodnevno i napasuju. Na projektnim sastancima s dionicima iz lokalnih zajednica prepoznati su problemi nepovezanosti poljoprivredne proizvodnje i neorganizirane distribucije.

Cilj ove studije je:

- Analizirati trenutno stanje, potencijale proizvodnje i potrebu za uspostavljanjem kratkih lanaca opskrbe
- Predstaviti rezultate terenskog istraživanja provedenog među poljoprivrednicima s projektnog područja
- Dati pregled dionika koji imaju ulogu u uspostavljanju kratkih lanaca opskrbe i davanju podrške proizvođačima
- Dati smjernice dionicima o koracima koji su potrebni da bi se započelo s uspostavom KLO u obliku desetogodišnjeg akcijskog plana
- Uputiti na dobru praksu iz nacionalnog i europskog okruženja
- Dati pregled mjera iz kojih je moguće dobiti financijsku podršku aktivnostima

Područje Dinare prostor je iznimno bogate biološke raznolikosti koje je prepoznato i zaštićeno kako na nacionalnoj tako i na međunarodnoj razini. Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju Dinara je postala dijelom ekološke mreže Natura 2000, kao područje očuvanja značajno za ptice i kao

područje očuvanja značajno za vrste i staništa. Hrvatski sabor je u veljači 2021. proglasio Park prirode Dinara na površini od 63.052 hektara. Ova priznatost i zaštita Dinare daje dodatnu vrijednost poljoprivrednoj proizvodnji područja i usmjerava njezin razvoj u skladu s ciljevima očuvanja, u smjeru održive i ekološke proizvodnje, za što postoji ogroman potencijal.

Ova studija naglašava pristup odozgo prema dolje (*top-down*), posebice u prvim koracima prema osnivanju kratkih lanaca opskrbe. Koordinacijska uloga jedinica lokalnih samouprava i drugih institucija preporučuje zato što je u ovim koracima potreban pristup usklađen s važećim strategijama koje usmjeravaju razvoj područja iza koje stoji politička potpora. Inicijativa i aktivnosti proizvođača su jednako važne i od njih se očekuje aktivan angažman, ali koordinacijska uloga treba biti koordinirana od strane institucija, kao dio dugoročnog razvoja ruralnih sredina.

U ovom akcijskom planu korišten je odozgo prema dolje (*top-down*) pristup. U kontekstu uspostavljanja kratkih lanaca opskrbe hranom, pristup odozgo prema dolje se odnosi na strategije koje koriste državne organizacije i vlada kako bi uspostavile lokalne sustave opskrbe hranom koji povezuju proizvođače hrane i potrošače na lokalnoj razini.

Drugim riječima, bit *top-down* pristupa je u tome da ideja i pokretanje ideje o postojanju kratkih lanaca opskrbe hranom na nekom području dolazi odozgo, odnosno da će pokretanje kratkih lanaca opskrbe i poticanje nužnog udruživanja i organiziranja odraditi neka agencija, ministarstvo ili županija. Za razliku od *top-down* pristupa, kod *bottom-up* pristupa situacija je obrnuta i tu ideja i udruživanje dolazi od samih proizvođača ili trgovaca koji su zainteresirani za lokalnu distribuciju proizvoda koje nude lokalni proizvođači pa će oni organizirati KLO što će onda omogućiti da kupci mogu lako doći do lokalno proizvedenih proizvoda.

1. Karakteristike Dinara back to LIFE projektnog područja

Splitsko-dalmatinska županija (SDŽ) smještena je na središnjem dijelu istočne jadranske obale. Sjedište županije je grad Split, koji je drugi po veličini grad u Hrvatskoj, te je važno administrativno, gospodarsko, sveučilišno i kulturno središte. SDŽ obuhvaća tri geografske cjeline: zaobalje, priobalje i otoke, a gospodarstvo je većinom koncentrirano u priobalnim urbanim središtima.

Površinski SDŽ obuhvaća prostor od 4.572 km² što čini oko 8 % površine Hrvatske (HGK) te u njoj, prema Popisu stanovništva (2021.) obitava 425.412 stanovnika što je oko 10 % ukupnog stanovništva Hrvatske. Poljoprivreda SDŽ je heterogena, kako u svojim proizvodnim mogućnostima, tako i po stupnju razvijenosti obzirom da je njen prostor karakteriziran trima različitim područjima: otočnim, priobalnim i zagorskim, koji zahvaljujući specifičnim agroekološkim čimbenicima te tradiciji proizvodnje mogu pružiti veliku raznolikost poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda za potrebe lokalnog stanovništva i turističkog tržišta. Obzirom na heterogenost geografskih cjelina županije, i njena poljoprivredna proizvodnja je heterogena, kako u svojim proizvodnim mogućnostima, tako i po stupnju razvijenosti (Gugić i sur., 2011.).

Šibensko-kninska županija smještena je u središnjem dijelu Dalmacije. Sjedište županije nalazi se u Šibeniku. Ukupna površina županije je 5.670 km², od čega 2.994 km² (5,3% kopnenog teritorija RH) otpada na kopneni, a 2.676 km² (8,6% hrvatskog obalnog mora) na morski dio

Najviše stanovnika Šibensko-kninske županije radi u tercijarnom sektoru, zatim u primarnom, a najmanje u sekundarnom. Od primarnih djelatnosti najzastupljenija je poljoprivredna proizvodnja.



Slika 1. Prostor provedbe projekta Dinara back to LIFE

Projektno područje Dinare back to LIFE veličine je 49610,50 hektara te se nalazi na planinama Dinari, Troglavu i Kamešnici, kao i u njihovom podnožju. Obuhvaća gradove Sinj, Trilj i Vrliku te općine Hrvace i Otok u SDŽ te grad Knin i općine Civljane i Kijevo u ŠKŽ.

Na području provedbe projekta Dinara back to LIFE u Splitsko – dalmatinskoj županiji, poljoprivreda je tradicionalno usmjerena na stočarstvo, voćarstvo i vinogradarstvo.

Stočarstvo je jedna od važnijih grana poljoprivrede u Sinjskoj krajini, s naglaskom na uzgoj ovaca i goveda. Ovce se uzgajaju radi proizvodnje mesa i mlijeka, dok se goveda uzgajaju uglavnom za meso. Uz to, u regiji se uzgajaju i druge vrste domaćih životinja, kao što su svinje, perad i koze.

Voćarstvo je također važna grana poljoprivrede u Sinjskoj krajini, a najčešće se uzgajaju marelice, breskve, šljive, jabuke, kruške i smokve. Uz to, u regiji se uzgajaju i razne vrste bobičastog voća, kao što su maline i kupine.

Vinogradarstvo je također prisutno u Sinjskoj krajini, s fokusom na autohtone sorte vinove loze poput Crljenka, Plavca malog i Pošipa. Vino se proizvodi u malim obiteljskim vinarijama koje proizvode ograničene količine visokokvalitetnog vina.

Uz navedene grane poljoprivrede, u Sinjskoj krajini se uzgajaju i druge kulture kao što su masline, povrće i žitarice.

Poljoprivreda Sinjske krajine i dalje je pretežno usmjerena na obiteljska gospodarstva, a proizvodi se često prodaju na lokalnim tržnicama ili u kućnim radinostima. Ova regija je poznata po svom bogatom kulturnom naslijeđu, tradiciji i gastronomskoj ponudi, pa se proizvodi iz Sinjske krajine često koriste u lokalnim jelima i proizvodima.

Za poljoprivredu, kao gospodarsku djelatnost u Šibensko – kninskoj županiji može se reći da nije razvijena u skladu sa prostornim i ostalim mogućnostima. Na otocima i u priobalju prevladava uzgoj maslina i vinove loze, a u manjem obimu može se naći i uzgoj ostalih voćnih kultura prilagođenih na uvjete sredozemne klime, kao i povrtnih kultura na manjim površinama i u malim količinama. Također je razvijeno i ribogojstvo, kao i ribarstvo. U krškim poljima koja se mogu pronaći najviše u zagorskom dijelu županije, ali u manjem broju i u neposrednom zaobalju uzgajaju se ponajviše krumpiri, rajčice, kukuruz, pšenica, ječam, zob ali i voćarske i povrtlarske kulture. U središnjem i sjevernom dijelu županije, uglavnom u podnožju i na obroncima planina ljudi se, najčešće ne u većem obimu, bave stočarstvom. Oranice, pašnjaci i prirodni travnjaci su više-manje ravnomjerno raspoređeni na cijelom području županije. Najveći dio poljoprivredne proizvodnje odvija se putem OPG-ova.

2. Poljoprivredna proizvodnja

Obzirom na veliku biološku i krajobraznu raznolikosti, obje županije (SDŽ i SKŽ) karakterizira izrazito heterogena poljoprivredna proizvodnja, koja se sastoji od ratarstva, stočarstva, voćarstva, maslinarstva, pčelarstva, vinogradarstva i vinarstva. Nažalost poljoprivredu karakterizira izrazito usitnjeno poljoprivredno zemljište na području županije, što je prepreka za uporabu ekonomije razmjera u poljoprivrednoj proizvodnji i predstavlja veliku prijetnju budućem razvoju poljoprivrede na području SDŽ. Okrupnjavanje posjeda i uređenje poljoprivrednog zemljišta neke su od osnovnih potreba za razvoj raznovrsnije i konkurentnije poljoprivredne proizvodnje, a ujedno i revitalizaciju ruralnog prostora. Među ostalim, izazov predstavljaju i neriješeni imovinskopravni odnosi (posebno na otocima), što onemogućava

korištenje fondovima EU u punom potencijalu. S obzirom na mali udio navodnjavanog poljoprivrednog zemljišta i posljedičnu ovisnost poljoprivredne proizvodnje o hidrološkim uvjetima, svakako je potrebno nastaviti s realizacijom projekata navodnjavanja u Sinjskom polju, ali je svakako potrebno imati u vidu i ciljeve i mjere očuvanja prirode obzirom da se radi o Natura 2000 području. Iako ARKOD sustavom nije evidentirana ukupna površina korištenog poljoprivrednog zemljišta, raspoloživi podaci ukazuju na činjenicu da obje županije prolaze kroz proces deagrarizacije koji se očituje smanjivanjem površine obrađenog poljoprivrednog zemljišta, gubitkom autohtonih poljoprivrednih sorti, smanjivanjem broja domaćinstava kojima je poljoprivreda glavni ili dodatni izvor prihoda i smanjivanjem broja stanovnika u ruralnim područjima. Prema službenim podacima, gotovo polovica nositelja OPG-ova je starija od 65 godina, starosna struktura nositelja poljoprivrednih gospodarstava je relativno nepovoljna i predstavlja veliki izazov za budući razvoj ove gospodarske grane, jednako kao i nepovoljna obrazovna struktura nositelja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Oba čimbenika predstavljaju izazov razvoju i primjeni inovativnih i digitalnih alata u poljoprivrednoj proizvodnji. Osim što je navodnjavanje u malom postotku u primjeni u poljoprivredi na projektnom području provedbe projekta, kronični nedostatak vode za navodnjavanje u poljoprivredi, uz nepovoljne hidrološke uvjete koji se očituju nepravilnim rasporedom oborina uz povećavanje sušnih razdoblja, predstavljaju veliki problem poljoprivrednim proizvođačima. Izrazito mali broj poljoprivrednih površina se navodnjava, pa je svakako potrebno nastaviti s realizacijom projekata navodnjavanja na području provedbe projekta uz osiguravanje svih zakonskih akata da projekti navodnjavanja budu usklađeni sa ciljevima i mjerama očuvanja pošto se radi o Natura 2000 području. Navodnjavanjem se stvaraju povoljni uvjeti za intenzivnu proizvodnju dohodovno unosnijih poljoprivrednih kultura, kao što su povrće i voće, posebno tijekom turističke sezone. Racionalno gospodarenje poljoprivrednim zemljištem uz očuvanje tradicionalnog nezagađenog krajolika, uzgoj autohtonih biljnih sorata, kao i uzgoj izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja moraju biti temelj planiranja poljoprivredne proizvodnje. Krški pašnjaci su izniman potencijal za povećavanje fonda stoke i treba ih se staviti na raspolaganje stočarima. Poljoprivrednici na području županija imaju problem sa skladištenjem i preradom svojih proizvoda jer skladišta, hladnjača i pogona za preradu gotovo ni nema, što predstavlja problem u normalnoj opskrbi tržišta, pogotovo u ljetnom razdoblju najintenzivnijeg turizma. Velike mogućnosti poljoprivrednici, posebno mladi, vide u ruralnom turizmu (Plan razvoja SDŽ, 2022) kroz:

- ✓ vinske ceste

- ✓ ceste maslinova ulja
- ✓ kušaonice
- ✓ mini vinarije
- ✓ agroturizam
- ✓ jačanje projekta *Od polja do stola* kroz turizam
- ✓ dopunske djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima.

Kad bismo zaključke donosili isključivo na temelju financijskih rezultata poslovanja i zanemarili ostale socio-demografske doprinose i koristi poljoprivredne proizvodnje, poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo nemaju veliki značaj za gospodarstvo SDŽ. Međutim, razvoj poljoprivrede, osim direktnih financijskih koristi, rezultira i cijelim nizom drugih pozitivnih učinaka/eksternalija koji nisu iskazani u financijskim izvješćima (sprečavanje depopulacije, ekonomska i demografska revitalizacija ekonomski nerazvijenih krajeva, ravnomjerniji regionalni razvoj županije, uloga OPG-ova u turističkom razvoju i sl.). Stoga, SDŽ treba nastaviti s mjerama ulaganja u razvoj održive i pametne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture mjerama pomoći gospodarstvenicima na teritoriju županije, kao i ulaganjima u infrastrukturne projekte.

Šibensko – kninska županija u ukupnoj bruto dodanoj vrijednosti na nacionalnoj razini sudjeluje sa 2%. Djelatnost poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u ukupnoj bruto dodanoj vrijednosti (BDV) u čitavoj Republici Hrvatskoj sudjelovala je 2021. godini (DZS, 2022) s udjelom od 3,6%, dok je na području Šibensko – kninske županije bila niža od nacionalne i sudjelovala sa 1,5% u BDV. Ovaj podatak ukazuje da je poljoprivreda na području Županije slabije razvijena u odnosu na prosjek Republike Hrvatske. Ovakav izuzetno nizak udjel poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u županijskom BDV-u pretpostavlja da se ove djelatnosti očigledno susreću s nemalim problemima kako u samoj proizvodnji tako i prilikom plasmana poljoprivredno – prehrambenih proizvoda na tržište. Najviši udio u BDV Šibensko – kninske županije sa 25,3% odnosi se na trgovinu, prijevoz i usluživanje hrane, za što je najzaslužnija orijentacija gospodarstva na turizam, što je bila jedna od smjernica prošle Strategije razvoja ŠKŽ 2016-2020.

2.1. Trenutna poljoprivredna proizvodnja Dinara back to LIFE projektnog područja

Prema službenim podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR, 2022) ukupna obrađivana površina na promatranom projektnom području iznosi 8.169 ha, od čega 5.819 ha u SDŽ, a 2.350 ha u ŠKŽ. Na tom području je registrirano u 2022. godini bilo 4.332 (4.049 u SDŽ, 283 ŠKŽ) poljoprivrednih gospodarstava (obiteljsko gospodarstvo; obrt; samoopskrbno poljoprivredno gospodarstvo; trgovačko društvo; zadruga). Na projektnom području provedbe projekta zabilježeno je 11 vrsta domaćih životinja (bastardi, goveda, guske, kokoši/pilići, konji, koze, magarci, ovce, patke, pure i svinje). Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava na projektnom području koji se bave uzgojem domaćih životinja je 1.142.

Na navedenom području, u 2022. godini (tablica 1) najviše korištenih površina (3.244 ha) odnosilo se na krške pašnjake, zatim slijedi uzgoj žitarica na 976 ha, dok je na livade otpadalo 692 ha, a na uzgoj krmnog bilja 491 ha. Ove brojke su i očekivane obzirom na agro – ekološke karakteristike područja i razvijeno stočarstvo. Od ostalih poljoprivrednih kultura u uzgoju na području Sinjske krajine, najviše se uzgaja povrće (215 ha), na rubnim dijelovima Sinjskog polja voćne vrste na 98 ha, zatim vinova loza na 27 ha, ljekovito i aromatično bilje na gotovo 14 ha, maslinika je skoro 7 ha dok od industrijskog bilja se uzgaja konoplja na 1 ha.

Kako je u prijašnjim poglavljima navedeno, s obzirom na klimatske (mikroklimatske) i pedološke (reljefne) predispozicije, područje obje županije pogodno je za diversifikaciju poljoprivredne proizvodnje, kao što su vinogradarstvo, voćarstvo, povrtlarstvo i tradicionalno stočarstvo. Prosječna veličina površina parcela projektnog područja (0,71 ha) je niža od nacionalnog prosjeka od 0,84 ha po parceli. Ovaj podatak o usitnjenosti poljoprivrednih parcela ukazuje na veličinu proizvodnje i njenu rascjepkanost.

Prema dostupnim podacima o prostornoj distribuciji različitih vrsta poljoprivrednih površina na području obje županije vidljivo je kako su prilično ravnomjerno rasprostranjene oranice, pašnjaci i prirodni travnjaci (u zaobalnom dijelu), dok s druge strane u priobalnom pojasu (najviše sjevernom dijelu) su koncentrirani vinogradi i maslinici.

Tablica 1. Vrsta uporabe zemljišta na projektnom području Dinara back to LIFE

Vrsta uporabe zemljišta	Površina (ha)
Krmno bilje	491,26
Krški pašnjak	3.244,98
Livade	692,61
Aromatično bilje	13,69
Masline	6,83
Industrijsko bilje	1,02
Vinova loza	27,84
Povrće	214,86
Soja	8,81
Ugar	34,84
Suncokret	4,53
Voće	98,63
Žitarice	976,28

Izvor: APPRRR, 2023.

Iz podataka Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju u 2022. godini prema strukturi domaćih životinja na projektnom području u obje županije najveći udio odnosio se na uzgoj kokoši/pilića, zatim ovaca, koza i goveda. Ovaj podatak je u skladu i s rasprostranjenosti oranica, pašnjaka i prirodnih travnjaka u zaobalnom dijelu županija i biološkom osnovom koja omogućuje intenzivniji uzgoj ovih vrsta u odnosu na neke druge.

Tablica2. Vrsta domaćih životinja na projektnom području u ŠDŽ i ŠKŽ

Gradovi/ općine	Goveda	Guske	Kokoši/ Pilići	Konji	Koze	Magarci	Ovce	Patke	Pure	Svinje
Hrvace	573	30	6.922	28	552	65	3.722	98	156	257
Otok	633		7.603		1.630	8	1.133		18	205
Sinj	1.462	33	93.232	118	2.586	36	2.526	96	56.233	1.406
Trilj	1.160	7	124.670	3	624	8	1.076	95	643	408

Vrlika	1.333	3	2.467	13	235	65	4.117	40	59	68
Civljane	159			1	83		2.702			
Kijevo	40			6	391	15	1.372			
Knin	365			8	825	40	5.453			247
Ukupno	5.725	73	234.894	177	6.926	237	22.101	329	57.109	2.591

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, 2023.

2.2. Analiza potencijala poljoprivredne proizvodnje projektnog područja Dinara back to LIFE

Projektno područje ima povoljne klimatske uvjete za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju, posebno za stočarstvo; karakterizira ga obilje nezagađenih voda; raspoloživost velikih površina poljoprivrednog zemljišta koje je velikim dijelom u državnom vlasništvu što se očituje u raspoloživosti površina za stočarstvo, ratarstvo, voćarstvo, povrtlarstvo i uzgoj ljekovitog bilja. Ono što je važno, postoji u narodu bogato nasljeđe proizvodnje visoko kvalitetnih i prepoznatljivih proizvoda u poljoprivredi i stočarstvu. Ono što nije razvijeno još uvijek, a postoji veliki potencijal koji se ogleda u raspoloživosti vodnih resursa za uzgoj slatkovodne ribe. Potencijal se ogleda i u tome što na području je registriran značajan broj poljoprivrednih gospodarstava; veliki broj malih PG-ova te bogato povijesno i kulturno nasljeđe područja. Postoji infrastruktura za razvoj poduzetništva (četiri poduzetničke zone i institucije za poticanje razvoja poduzetništva). Projektno područje se može pohvaliti visokom razinom očuvanosti okoliša i prirode te se kroz nju proteže i ekološka mreža Natura 2000.

U kraju je odavno razvijena tradicija uzgoja konja i konjičkog sporta zatim dugogodišnja tradicija održavanja tradicionalnog sajma pršuta u Sinju i razvijanje pršutarstva kao jake proizvodne grane koja omogućava proizvođačima zajednički lokalni identitet i širok raspon mogućnosti za razvoj aktivnog turizma. Kad smo kod turizma, u svijetu i kod nas bilježi se povećana potražnja za specifičnim oblicima turizma (očiti su trendovi rasta), zatim rastući trend konzumiranja turističkih proizvoda baziranih na prirodnim resursima i tradicionalnim okusima što ovaj kraj svakako ima. Za povećanje turizma potrebno je unapređenje kvalitete smještaja i širenje lepeze poljoprivredno – prehrambenih proizvoda u vrijeme intenzivne turističke sezone. Prilika za intenzivniji razvoj poljoprivrede u ovom kraju su i EU sredstva iz PRR i ZPP; EU sredstva za razvoj poduzetničkih i agrozona; poticanje razvoja i unapređenja poljoprivrede i

stočarstva europskim i nacionalnim sredstvima; dostupna sredstva iz prekogranične, transnacionalne i međuregionalne suradnje. Obzirom na netaknutu prirodu u području, moguć je intenzivan razvoj ekološkog uzgoja što je u sinergiji sa rastom potražnje za poljoprivrednim proizvodima s dodatnom vrijednošću. Za stabilniju poziciju poljoprivrednika na lokalnom i nacionalnom tržištu potrebno je umrežavanje na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini uz mogućnost razvoja trgovačkih marki lokalnih proizvoda. Potencijal za rast primarne poljoprivredne proizvodnje moguć je kroz jačanje malih PG-ova u proizvodnji hrane uz razvijanje alternativnih distribucijskih kanala. Blizina i povezanost sa Splitom kao regionalnim središtem su potencijal za distribuciju poljoprivredno – prehrambenih proizvoda. Potrebno je i dodatno obrazovanje poljoprivrednika (obzirom na njihovu dob) uz nove tehnologije za povećanje produktivnosti; zatim diversifikacija i osuvremenjivanje poljoprivrednih gospodarstava. Poljoprivrednici ovog područja imaju mogućnost uspostave partnerskih odnosa sa europskim i hrvatskim LAG-ovima, obzirom na blizinu i rad LAG-a Cetinska krajina. S druge strane dio JLS-a iz projekta s područja ŠKŽ (Knin, Civljane, Kijevo) koji ne pripadaju području pod nijednim LAG-om nemaju mogućnost uspostave takvih partnerskih odnosa te je ovo prilika da se ukaže na tu otežavajuću okolnost s kojom se nose poljoprivrednici ovoga područja.

3. Kratki lanci opskrbe

Uredba EU o ruralnom razvoju (1305/2013) definira „kratki opskrbeni lanac” kao opskrbeni lanac koji uključuje ograničeni broj gospodarskih subjekata, posvećenih suradnji, lokalnom gospodarskom razvoju i bliskim geografskim i društvenim odnosima između proizvođača, prerađivača i potrošača hrane. Takav sustav prehrane je od velikog interesa jer odgovara nizu potreba i mogućnosti, kako poljoprivrednika tako i potrošača. Razvoj (različitih vrsta) kratkih lanaca opskrbe hranom (tj. izravna prodaja pojedinaca i/ili kolektivna izravna prodaja, partnerstva – poljoprivreda koju podržava zajednica) jedan je od pristupa Zajedničke poljoprivredne politike za poboljšanje konkurentnosti u Europi.

U posljednje vrijeme svjedoci smo procvata kratkih lanca opskrbe hranom i lokalnih tržišta, na kojima poljoprivrednici trže svoje proizvode izravno potrošačima ili uz minimalan broj posrednika, u svim zemljama EU, kako u ruralnim tako i u urbanim područjima. Oni predstavljaju alternativu konvencionalnim dužim prehrambenim lancima u kojima mali poljoprivrednici često imaju malu pregovaračku moć, a potrošač ne može pronaći hranu od poznatog proizvođača ili iz lokalnog područja. Prema podacima, u prosjeku, 15 %

poljoprivrednih gospodarstava u EU prodaje više od polovice svoje proizvodnje izravno potrošačima.

Većina znanstvenih studija i istraživanja na ovu temu pokušala je uspostaviti klasifikaciju različitih oblika KLO. Iz istraživanja proizlazi da se KLO mogu svrstati u tri vrste:

1. Izravna prodaja od strane pojedinaca,
2. Kolektivna izravna prodaja,
3. Partnerstva.

Izravna prodaja je najjednostavniji oblik KLO i uključuje izravnu transakciju između poljoprivrednika i potrošača. Mogu se odvijati na farmi/gospodarstvu, gdje je poljoprivrednik razvio trgovinu, ili izvan nje, na primjer na tržnicama. Poljoprivredno - prehrambeni proizvodi također se mogu dostaviti u domove potrošača putem sheme košarica ili kutija, posebno u urbanim sredinama. Kupnja putem interneta (online kupnja) još je jedan oblik izravne prodaje.

Proizvođači također mogu surađivati kako bi zajednički tržili svoje proizvode pojedincima ili skupinama potrošača. Ova izravna prodaja može se organizirati na gospodarstvu/farmi ili u lokalnim prodajnim mjestima. Lokalni festivali ili sajmovi hrane također su dobra prilika za grupe poljoprivrednika da izlažu i prodaju svoje proizvode. U većini europskih zemalja organizacije proizvođača sudjeluju u lokalnim javnim nabavama za nabavu lokalnih kvalitetnih prehrambenih proizvoda za školsku ili bolničku prehranu.

Kratki lanac opskrbe hranom se također može naći u obliku partnerstva između proizvođača i potrošača, gdje su partneri vezani pisanim ugovorom. Takva se partnerstva mogu vidjeti u poljoprivredi koju podržava zajednica, a koja u EU postoji pod različitim nazivima: AMAP (Association pour le maintien d'une agriculture paysanne) u Francuskoj, RECIPROCO (Relações de Cidadania entre Produtores e Consumidores) u Portugalu, GAS (Gruppi di Acquisto Solidale) u Italiji, SoLaWi (Solarische Landwirtschaft) u Njemačkoj.

3.1. Prednosti/slabosti razvoja KLO

Prednosti: i za proizvođače i za potrošače

Za poljoprivrednike, prodaja poljoprivrednih proizvoda izravno ili putem KLO omogućuje im da zadrže veći udio u konačnoj prodajnoj cijeni. To može predstavljati značajan izvor povećanja prihoda, te priliku za ulaganje u njihovo gospodarstvo kako bi je ga proširili ili modernizirali. Pogodnosti su i za potrošače koji dobivaju svježije i sezonske proizvode sljedeće do poznatog

proizvođača, a mogu ponovno i povezati hranu koju jedu s procesom uzgoja. Osim toga, takve lokalne tržnice i KLO omogućuju potrošačima s nižim primanjima da kupuju zdravu i svježiju hranu po pristupačnoj cijeni. Općenito, na taj se način stvara bolje razumijevanje i odnos povjerenja između proizvođača i potrošača.

Rastuća potražnja za lokalno proizvedenom hranom također može potaknuti lokalna gospodarstva. Postoje dokazi da lokalni prehrambeni sustavi jačaju suradnju između poduzeća uključenih u prehrambeni lanac i stvaraju radna mjesta u poljoprivredi i proizvodnji hrane. Ovo je osobito važno za ruralna područja. Snažan lokalni prehrambeni sektor također može potaknuti i turizam jačanjem kulturnog identiteta područja oko svojih prepoznatljivih prehrambenih proizvoda.

Koristi KLO za okoliš: proizvodi koji se prodaju u lokalnim prehrambenim sustavima što zahtijeva manje pakiranja nego u supermarketima i manje energije za skladištenje jer su svježiji i sezonski. Manje transporta također znači uštedu energije i manji utjecaj na okoliš kroz ugljični otisak proizvoda.

KLO često se smatraju načinom jačanja društvene kohezije i razvoja zajednice, osobito u nerazvijenim ruralnim područjima gdje niski prihodi poljoprivrednika i nedostatak mogućnosti mogu dovesti do depopulacije i iseljavanja. Oni također doprinose društvenoj koheziji u urbanim područjima, ponovnim povezivanjem stanovništva s mjestom proizvodnje hrane i pružanjem svježih i kvalitetnih proizvoda po pristupačnim cijenama.

Slabosti KLO

Istraživanja SWOT (snage, slabosti, prilike i prijetnje) analiza KLO pokazuju nam da obujam proizvodnje unutar KLO hranom može biti ograničen i da ti lanci ne mogu uvijek zadovoljiti potražnju većih kupaca, kao što su tijela javnog sektora. Također imaju ograničenu mogućnost širenja zbog viših troškova proizvodnje, prerade i transporta te svoje lokacije koja ih ograničava na mala, lokalna tržišta. Imaju ograničene resurse za marketing i poslovnu komunikaciju. U slučaju KLO na malom OPG, može doći do prevelikog oslanjanja na ključne pojedince.

4. Pregled dionika u KLO predmetnog područja

Za uspješan razvoj i uspostavu KLO hranom neizostavno je pitanje tko su ključni dionici. Dionici u kratkim lancima opskrbe hranom su različiti sudionici koji sudjeluju u procesima proizvodnje, distribucije i prodaje hrane koji su uključeni u kratke lance opskrbe hrane.

Kratki lanci opskrbe hranom predstavljaju model proizvodnje i distribucije hrane koji povezuje proizvođače hrane i krajnje potrošače bez dugih lanaca distribucije. Uključeni dionici u kratkim lancima opskrbe hranom su:

Proizvođači hrane: poljoprivredno prehrambeni proizvođači s projektnog područja koji proizvode hranu izravno na svojim farmama, vrtovima ili drugim poljoprivrednim površinama i igraju ključnu ulogu u uspostavi i funkcioniranju KLO. Svoje proizvode prodaju izravno potrošačima ili posrednicima (prerađivači ili distributeri). Poljoprivrednici/proizvođači također imaju izravan odnos s potrošačima, što im omogućuje primanje povratnih informacija i u skladu s tim poboljšavaju svoje proizvode što su i naveli u ovom istraživanju. Obzirom na rezultate analize proizvođača projektnog područja te anketnog upitnika, to su u najvećoj mjeri OPG-a i poljoprivredna gospodarstva. Na predmetnom području mnogi proizvođači su ujedno sami i prerađivači (vinogradarstvo, maslinarstvo).

Posrednici/distributeri: to su pojedinci ili tvrtke koje pomažu i posreduju u povezivanju farmera/proizvođača s potrošačima. Posrednici mogu uključivati distributere i trgovce na malo, a igraju ključnu ulogu u olakšavanju razmjene dobara između poljoprivrednika/proizvođača i potrošača. U KLO posrednici često blisko surađuju s poljoprivrednicima i bolje razumiju kvalitetu i podrijetlo hrane koju prodaju. Oni mogu biti lokalni trgovci, tržnice, internetske trgovine ili drugi posrednici. Na projektnom području analizom je utvrđeno u najvećoj mjeri prisustvo lokalnih trgovaca, dok poljoprivrednici sami odvoze svoje proizvode na tržnice i tržnicu na veliko TTTS u Splitu, dok nije zabilježena niti jedna Internet trgovina.

Kupci hrane: oni su krajnji korisnici hrane i igraju ključnu ulogu u KLO osiguravajući potražnju za lokalno uzgojenom i proizvedenom hranom. Potrošači mogu kupiti hranu izravno od poljoprivrednika na poljoprivrednim tržnicama ili na kućnom pragu proizvođača, u programima poljoprivrede koje podržava zajednica ili na internetskim platformama koje ih povezuju s lokalnim proizvođačima. To mogu biti individualni kupci ili organizacije poput restorana, škola, vrtića, zdravstvenih ustanova i drugih.

Podrška razvoju: podrška u organizaciji poslovanja, izgradnji kapaciteta, savjetovanju i edukaciji (LAG-ovi, savjetodavna služba, udruge i sl.). Ovi dionici potrebni su za stvaranje platforme za podršku održivom ekonomskom rastu, jačanju suradnje i njegovanje lokalne

baštine i identiteta. Zatim za savjetovanje i edukaciju poljoprivrednika i prijenos znanja.

Regulatori: oni su dio tijela javne vlasti (ministarstva, agencije, institucije, uprave, JLS) koje reguliraju i provode zakone vezane uz proizvodnju, distribuciju i potrošnju hrane. Regulatori igraju ključnu ulogu u osiguravanju sigurnosti i kvalitete prehrambenih proizvoda, kao i u promicanju održivih i pravednih prehrambenih sustava.

Na projektnom području za uspostavu i osiguranje funkcioniranja KLO neophodno je da svi proizvođači imaju potrebu i želju za partnerstvom (što je analizom i utvrđeno). U početnoj fazi trebali bi se udruživati i stvarati partnerstva (najpoželjnije iz istog područja poljoprivredne proizvodnje u svrhu „ekonomije razmjera“), mogu se usmjeriti u početku i na manja partnerstva koja će s vremenom privući i druge na udruživanje i druga udruženja proizvođača, kada i ukoliko za to dođe vrijeme. U procesu planiranja važno je uključiti ključne dionike kao što su JLS i obje županije sa svim sektorima (poljoprivredni, odjeli za EU sredstva i investicije) obzirom da obje županije imaju važeće strateške dokumente u kojima se nalaze predviđena sredstva za udruživanje proizvođača i uspostave KLO. Lokalna vlast je pokretač razvoja ruralnih, seoskih i gradskih zajednica, njezina važnost se ne smije podcijeniti u pružanju potpore i u konačnici provedbi politika. Lokalna vlast generalno pridonosi stvaranju poticajne poduzetničke klime za rast sektora ili može pak imati aktivniju ulogu, kao primjerice u razvoju konkretnih inicijativa ili upravljanja istima. Obzirom na usitnjenost i rascjepkanost poljoprivredne proizvodnje JLS imaju ključnu ulogu uspostavi KLO na projektnom području.

Nadalje, važno je voditi računa da se u sami proces planiranja uključi i resorno Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU te Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja obzirom da je partnerstvo svih ključnih dionika kasnije od iznimne važnosti. Svaki navedeni pojedini dionik će imati različitu ulogu zavisno o njegovoj prirodi posla, razvijenim poslovnim mrežama kojih su dio, te naposljetku na o mogućem utjecaju na izazove koje se partnerstvom želi prevladati. Praksa je pokazala da je u mnogim slučajevima ključni dionik bio javni sektor.

Javni sektor najčešće služi kao glavni izvor informacija malim proizvođačima koji se žele uključiti u razvoj lokalnih sustava poljoprivredno - prehrambene proizvodnje ili KLO. Osiguravanjem pravovremene i ključne informacije da prođe kroz odgovarajuće mehanizme u pristupačnom obliku od presudne je važnosti za upoznavanje s raspoloživim mogućnostima

i poticanjem pozitivne poduzetničke klime, posebice u ruralnim područjima, gdje su proizvođači izolirani, što je jedan od razloga rjeđe uključenosti u neformalne mreže za razmjenu informacija. Obzirom na starosnu dob poljoprivrednika analiziranog projektnog područja i informatičku pismenost koja je ključna za pravovremeno dobivanje informacija, ovo je također iznimno važno.

Prilagodbom malih poljoprivredno – prehrambenih proizvođača u zakonodavne okvire (npr. pravila o higijeni hrane i HACCP standard) doprinose nacionalne i lokalne institucije koje im značajno doprinose pri razvoju manjih poduzetničkih inicijativa.

Neizostavna je i uloga savjetodavnog sektora iz Sektora podrške poljoprivredi u provedbi i organizaciji tečajeva, demonstracija i izobrazbi suvremenih tehnika u poljoprivrednoj proizvodnji i distribuciji, imajući u vidu starosnu dob proizvođača projektnog područja.

Svi ovi dionici igraju važnu ulogu u kratkim lancima opskrbe hrane, gdje je naglasak na proizvodnji hrane visoke kvalitete, lokalnoj suradnji i održivoj poljoprivredi. Takav pristup omogućuje bolje iskorištavanje resursa, smanjenje troškova prijevoza i pakiranja, te veću sigurnost i kvalitetu hrane koja dolazi izravno od proizvođača.

5. Rezultati anketnog upitnika poljoprivrednih proizvođača s projektnog područja

U svrhu što preciznije analize stanja, potreba i problema s kojima se susreću poljoprivredno – prehrambeni proizvođači s predmetnog područja istraživanja, izrađen je anketni upitnik. Upitnik se sastojao od ukupno 30 pitanja, otvorenog i zatvorenog tipa. Pitanja su se sastojala od socio-demografskih pitanja; količini i vrsti poljoprivredne proizvodnje; načinu prerade i trženja proizvoda; poznavanju terminologije oznaka izvornosti i zemljopisnog podrijetla; voljnosti udruživanja i trženja na uređenim tržnicama od strane JLS. Anketni upitnik je proveden tijekom veljače i ožujka 2023. godine, online i direktnim intervjuiranjem poljoprivrednika na području Splitsko – dalmatinske i Šibensko - kninske županije, odnosno područja koja pripadaju Natura 2000 mreži te su u području projekta Dinara back to LIFE.

U anketiranju su sudjelovali poljoprivredno prehrambeni proizvođači od 23 do 75 godina starosti. Analizom podataka utvrđeno je da prosječno se bave poljoprivrednom proizvodnjom na površinama od 17,8 ha, od čega su najmanje površine od 0,1 ha, a najveća zabilježena 174 ha (pašnjak za ispašu stoke). U anketnom upitniku sudjelovalo je 80% muškaraca i 20% žena,

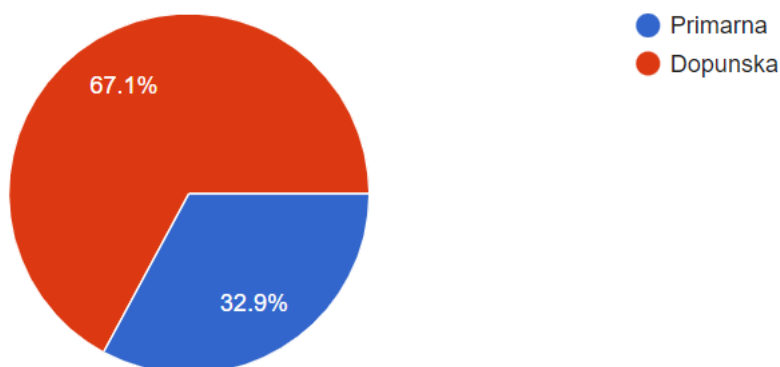
koji su birani metodom randomizacije. Ovakav veliki udio muškaraca kao nositelja OPG u ruralnim područjima je u razini nacionalnog prosjeka. Najveći udio ispitanika (65,7%) ima srednjoškolsko obrazovanje, dok ih više i visoku školu ima više od trećine (32,8%), od čega ih 22,9% ima završen poljoprivredni smjer u obrazovanju. Obzirom da imamo gotovo trećinu ispitanika s višom ili visokom izobrazbom, od kojih četvrtina je poljoprivrednog smjera daje nam za zaključiti da se radi o iznad prosječno educiranom uzorku poljoprivrednika u ruralnim područjima. U prosjeku anketirani poljoprivrednici žive s 4 osobe u kućanstvu. Osim što su anketirani poljoprivrednici iz našeg uzorka istraživanja dobro educirani s poljoprivrednim smjerom u obrazovanju, više od trećine (32,9%) je poljoprivreda primarna djelatnost, odnosno žive isključivo od bavljenja poljoprivrednom djelatnošću. Više od polovine poljoprivrednika (52,9%) posjeduje zemlju na kojoj obavlja djelatnost u svome vlasništvu. Prosječno razdoblje bavljenja poljoprivredom je 20,6 godina, dok je minimalno bilo 2 godine, do maksimalnih 70 godina bavljenja ovom djelatnošću u našem uzorku poljoprivrednika.

Tablica 3. Socio-demografske karakteristike anketiranih poljoprivrednika

Godine		
	Prosjek	44,66
Spol		%
	Muško	80
	Žensko	20
Obrazovanje		%
	Bez obrazovanja	1,4
	Srednja škola	65,7
	Viša škola	15,7
	Visoka škola	17,1
Poljoprivredni smjer u obrazovanju		%
	Da	22,9
	Ne	77,1

Broj članova u kućanstvu		
	Prosjek	4,36

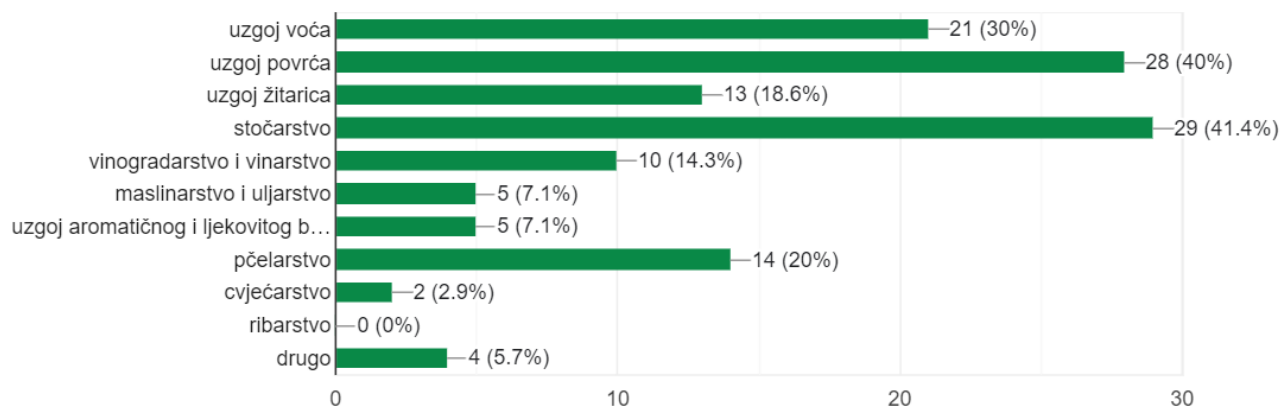
Izvor: vlastito istraživanje



Slika 2. Odgovori o poljoprivrednoj djelatnosti

Izvor: vlastito istraživanje

Najveći broj anketiranih poljoprivrednika se bavi stočarstvom, što nije iznenađujuće obzirom na agro-klimatske čimbenike na predmetnom području (velike krške pašnjake). Nakon stočarstva, najviše poljoprivrednika se bavi povrćarstvom, dok ih gotovo i nema kao „ozbiljnijih“ povrćara jer najvećim dijelom povrće uzgajaju na manjim površinama uz kuće, a jako mali broj njih i za trženje. U području je zastupljeno i voćarstvo, vinogradarstvo i vinarstvo, dok se uzgojem žitarica bavi veći broj poljoprivrednika koji ih prvenstveno proizvode za ishranu stoke koju uzgajaju. Pčelarstvo je također razvijeno, dok se bilježi i maslinara, uzgajivača ljekovitog i aromatičnog bilja i uzgajivača cvijeća.



Slika 3. Bavljenje poljoprivrednim djelatnostima (moguće više odgovora)

Izvor: vlastito istraživanje

Više od trećine (35,8%) anketiranih poljoprivrednika prerađuje proizvedene proizvode, od čega 61,1% na vlastitom OPG-u, 8,3% u udruzi/zadruzi, dok 30,6% negdje drugdje. Više od polovine (58,8%) koristi poticaje i subvencije u poljoprivredi, dok ih gotovo četvrtina (24,6%) ima stalno zaposlenih osoba na OPG-u. Čak 71,2% ispitanika upoznato je s pojmovima i značenjem „oznake izvornosti i oznake zemljopisnog podrijetla“ na poljoprivrednim proizvodima.

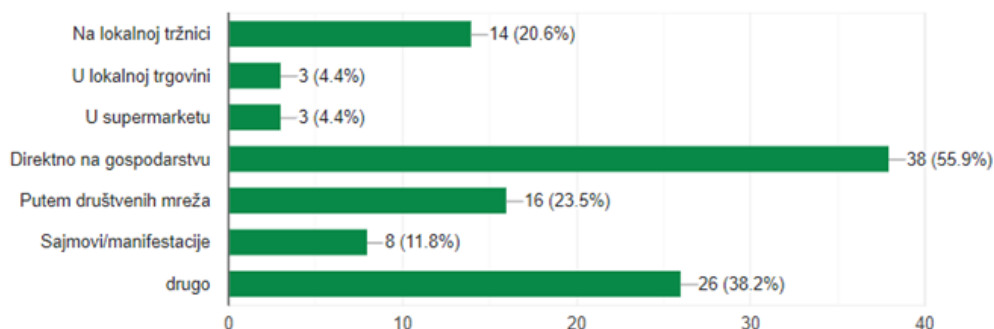
Tablica 4. Odgovori o strukturi i načinu poljoprivredne proizvodnje te trženju poljoprivrednih proizvoda

Prerađujete li poljoprivredne proizvode?	
• DA	35,8%
• NE	64,2%
Mjesta na kojima prerađujete ?	
• vlastiti OPG	61,1%
• Zadruga/udruga	8,3%
• ostalo	30,6%
Imate li stalno zaposlenih na OPG-u?	
• DA	24,60%
• NE	75,40%
Koristite li poticaje za poljoprivredu?	
• DA	58,80%
• NE	41,20%
Jesu li vam poznati pojmovi OI/OZP	
• DA	71,20%

• NE	28,80%
Treba li JLS organizirati prostor za trženje?	
• DA	91,20%
• NE	8,80%
Da li biste tržili svoje proizvode preko tržnica JLS?	
• DA	89,60%
• NE	10,40%
Jeste li spremni za udruživanje?	
• DA	81,80%
• NE	18,20%

Na pitanje „Smatrate li da bi država/županija/jedinica lokalne samouprave trebali omogućiti adekvatan prostor za trženje poljoprivredno-prehrambenih proizvoda?“ 91,2% ih je odgovorilo da smatraju da bi država/županija/jedinica lokalne samouprave trebali omogućiti adekvatan prostor za trženje poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, dok ih 89,6% je pak spremno tržiti svoje proizvode na organiziranim tržnicama „kratki lanci opskrbe“ koje bi omogućila jedinica lokalne samouprave.

Iznimno važno pitanje je ono o spremnosti poljoprivrednika za udruživanjem u svrhu ostvarivanja prednosti koje donosi udruživanje, te u svrhu poboljšanja vlastite proizvodnje i trženja proizvoda čak 81,8% poljoprivrednika je odgovorilo da su voljni se udružiti s drugim poljoprivrednicima bilo u udruge, zadruge i LAG-ove. Ovo je iznimno visok postotak obzirom da znamo povijesne razloge iz prošle države zbog kojih poljoprivrednici na razini čitave države su jako malo udruženi te su zadruge još uvijek često percipirane kao naslijeđe socijalističkog sustava i kao koncept ne uživaju povjerenje u ruralnim krajevima. Po pitanju načina trženja poljoprivredno prehrambenih proizvoda, najviše anketiranih ih trže direktno na svome gospodarstvu, potom putem društvenih mreža, zatim na lokalnoj tržnici te sajmovima i manifestacijama, dok ih najmanje trži u lokalnim trgovinama i supermarketima.



Slika 4. Način trženja poljoprivredno prehrambenih proizvoda (moguće više odgovora)

Izvor: vlastito istraživanje

Na pitanje o problemima u proizvodnji i plasmanu poljoprivredno prehrambenih proizvoda, anketirani poljoprivrednici su se izjasnili koji su najveći problemi:

- „nepostojanje otkupne stanice...”
- „neorganiziranost i nepostojanje proizvodnje prema planu...”
- „zahtjevna birokracija...”
- „nepostojanje velike tržnice u krugu od 20km ...”
- „nedostatak hladnjača i klaonica ...”
- „otkup i prerada poljoprivrednih proizvoda...”
- „...stare tehnologije u proizvodnji, slabo obrazovanje...”

Dok su neki anketirani poljoprivrednici dali i prijedloge za unaprjeđenje trženja na način:

- „... bolji marketing domaćih proizvođača, diversifikacija proizvodnje s turizmom...”
- „...uređen prodajni prostor sa svom infrastrukturom i skladištima...”

6. Akcijski plan uspostave KLO na projektom području

Cilj akcijskog plana na lokalnoj razini projektog područja Dinara back to LIFE je donijeti strateške razvojne smjernice i ključne korake u desetogodišnjem razdoblju za uspješno pokretanje razvoja KLO i osnaživanja njihovih dionika. Jedan od razloga niske konkurentnosti lokalnih poljoprivredno - prehrambenih proizvoda projektog područja (Knin, Civljane, Kijevo, Sinj, Trilj, Vrlika, Hrvace, Otok) leži u činjenici da je proizvodnja u najvećem dijelu

neorganizirana, raznovrsna i usitnjena te je sezonskog karaktera i koja proizvedenim količinama uz poteškoće nalazi put na tržište. Razlika su ljetni mjeseci kada zbog turizma trženje proizvoda je nešto lakše.

Akcijски plan namijenjen je u lokalnim vlastima koje bi trebale omogućiti administrativno rasterećenje za lokalne poljoprivredne proizvođače i uklanjanje prepreka u ponudi hrane javnim ustanovama kroz kratke lance opskrbe. Nacionalni zakonodavni okvir, razni propisi i primjena sustava javne nabave koji obvezuju javne naručitelje, između ostalog i, poljoprivredno – prehrambenih proizvoda značajno opterećuju javni sektor u stvaranju dugoročne perspektive lokalnih proizvođača i otežavaju malim proizvođačima pristup tržištu.

U ovom akcijskom planu korišten je odozgo prema dolje (*top-down*) pristup. U kontekstu uspostavljanja kratkih lanaca opskrbe hranom, pristup odozgo prema dolje se odnosi na strategije koje koriste državne organizacije i vlada kako bi uspostavile lokalne sustave opskrbe hranom koji povezuju proizvođače hrane i potrošače na lokalnoj razini.

Drugim riječima, bit *top-down* pristupa je u tome da ideja i pokretanje ideje o postojanju kratkih lanaca opskrbe hranom na nekom području dolazi odozgo, odnosno da će pokretanje kratkih lanaca opskrbe i poticanje nužnog udruživanja i organiziranja odraditi neka agencija, ministarstvo ili županija. Za razliku od *top-down* pristupa, kod *bottom-up* pristupa situacija je obrnuta i tu ideja i udruživanje dolazi od samih proizvođača ili trgovaca koji su zainteresirani za lokalnu distribuciju proizvoda koje nude lokalni proizvođači pa će oni organizirati KLO što će onda omogućiti da kupci mogu lako doći do lokalno proizvedenih proizvoda.

AKCIJSKI PLAN

OPĆI CILJ		
<i>Stvaranje svih preduvjeta u desetogodišnjem razdoblju za uspješnu primjenu kratkih lanaca opskrbe projektnog područja Dinara back to LIFE. Povećavanje poljoprivredne proizvodnje i edukacija poljoprivrednika predmetnog područja za ekonomski efikasnu i održivu poljoprivredu.</i>		
STRATEŠKI CILJ		
<i>Razvoj kratkih lanaca opskrbe hranom područja projektnog područja Dinara back to LIFE</i>		
<p>Specifični cilj 1: Osigurati da postojeća proizvodnja poljoprivrednih proizvoda ostane na postojećoj razini ili da se poveća</p>	<p>Specifični cilj 2: Poboljšati položaj poljoprivrednika u sustavu trženja poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i usluga, te privlačenje i podupiranje mladih poljoprivrednika</p>	<p>Specifični cilj 3: Dati podršku poboljšavanju tržišnih mehanizama za prodaju poljoprivredno-prehrambenih proizvoda</p>
<p>Prioritet 1: a) Osnaživanje i podrška poljoprivrednim gospodarstvima za širenje poljoprivredne proizvodnje b) Podrška postojećim mikro, malim i srednjim poslovnim subjektima u provedbi projekata povezanih s poljoprivredom i proizvodnjom hrane te povezanim uslugama c) Podrška učinkovitijem gospodarenju poljoprivrednim zemljištem</p>	<p>Prioritet 2: a) Unaprijediti povezanost unutar poljoprivredno-prehrambenog sektora na području SDŽ i ŠKŽ b) Poticanje uporabe i razvoj novih tehnologija u poljoprivredi</p>	<p>Prioritet 3: Poticanje partnerstava između proizvođača i kupaca u kratkim opskrbnim lancima</p>
<p>Mjera 1 a) implementacija Programa potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju SDŽ i ŠKŽ, konkretno implementacija mjera: - potpore izgradnji jednostavnih akumulacija u poljoprivredi - daljnji razvoj projekta i izgradnja sustava za navodnjavanje Sinjskog polja - daljnji razvoj projekta i izgradnja mješovitog hidromelioracijskog sustava odvodnje i</p>	<p>Mjera 2: a) potpora uspostavi proizvođačkih organizacija u stočarstvu, voćarstvu, vinogradarstvu, povrćarstvu i ratarstvu - potpore radu poljoprivrednih udruga - potpora radu Lokalne akcijske grupe Cetinska krajina i poticanje osnivanja LAG-a koji bi pokrio područje ŠKŽ u podinarskom području ili priključivanje tog područja nekom postojećem LAG-u</p>	<p>Mjera 3: a) poticanje organiziranja prvih proizvođačkih organizacija u voćarstvu i povrtlarstvu - poticanje organiziranja prvih proizvođačkih organizacija mliječnih proizvoda - poticanje organiziranja prvih proizvođačkih organizacija mesnih proizvoda - poticanje partnerstava između proizvođača i kupaca u kratkim opskrbnim lancima</p>

<p>navodnjavanja Sinjskog polja – I. faza područje Trnovača</p> <ul style="list-style-type: none"> - potpore za osiguranja u poljoprivredi - potpore razvoju konkurentne poljoprivredne proizvodnje - potpora za nabavku sadnog materijala <p>b) ulaganja u okviru mjera ruralnog razvoja (PRR i ZPP)</p> <ul style="list-style-type: none"> - proizvodno vezana potpora dohotku - plaćanje za male poljoprivrednike - potpora poljoprivrednicima u područjima s prirodnim ili drugim specifičnim ograničenjima zahtjevima (NATURA 2000) <p>c) unaprijediti funkcioniranje tržišta poljoprivrednim zemljištem</p> <ul style="list-style-type: none"> - poticanje okrupnjavanja poljoprivrednog zemljišta kroz poticaje za rješavanje imovinsko-pravnih odnosa - usklađivanje zemljišno-knjižnih i katastarskih stanja na poljoprivrednom zemljištu katastarskim izmjerama i zemljišno-knjižnim pojedinačnim postupcima - poticanje aktivnosti vezanih za gospodarsko vrednovanje šumskog zemljišta za poljoprivrednu proizvodnju 	<ul style="list-style-type: none"> - potpora projektima Uspostave mreže logističke infrastrukture za jačanje proizvodno tržišnog lanca u sektoru voća i povrća, mljekarstva i mesa (NPOO) - provedba Programa potpore radu poljoprivrednih zadruga i proizvođačkih organizacija na području SDŽ i ŠKŽ <p>b) potpora projektima Izgradnja i opremanje logističko-distributivnih centara za voće i povrće, mljekarstvo i mesne proizvode (npr. uspostava i izgradnja Logističko-distributivnog centra za voće i povrće Trilj)</p> <ul style="list-style-type: none"> - dodatna potpora dohotku za mlade poljoprivrednike - poticaj razvoja novih tehnologija u poljoprivredi unutar koncepta pametne poljoprivrede 	<ul style="list-style-type: none"> - podrška poboljšavanju organizacijskih sposobnosti svih sudionika u poljoprivredno-prehrambenom lancu - podrška proizvođačima u ispunjavanju javnih i privatnih standarda sigurnosti i kvalitete hrane - podrška marketinškim aktivnostima - poticanje i sufinanciranje projekata istraživanja i ispitivanja u svrhu zaštite autohtonih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, sorti i pasmina - edukacija potrošača o lancima opskrbe - edukacija proizvođača o lancima opskrbe
---	---	---

Specifični cilj 1. Osigurati da postojeća proizvodnja poljoprivrednih proizvoda ostane na postojećoj razini ili da se poveća

Prioritet 1a)	Osnaživanje i podrška poljoprivrednim gospodarstvima za širenje poljoprivredne proizvodnje
----------------------	--

Aktivnosti	Implementacija Programa potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju SDŽ i ŠKŽ, konkretno implementacija mjera: - potpore izgradnji jednostavnih akumulacija u poljoprivredi - potpore izgradnji sustava navodnjavanja (javnih i privatnih)
Opis mjere	<p>Niska poljoprivredna produktivnost kako u SDŽ i ŠKŽ, tako i u čitavoj Hrvatskoj povijesno je bila uvjetovana niskim kapitalnim ulaganjima i izdacima za istraživanja i razvoj, uz dodatnu otegotnu okolnost problema konsolidacije zemljišta i upravljanja njime. Isto tako, na nisku poljoprivrednu produktivnost utječe ograničeni obuhvat sustava navodnjavanja, nedostatna primjena najboljih proizvodnih praksi i poboljšanih tehnologija te ograničen pristup relevantnim podacima za odlučivanje na razini poljoprivrednog gospodarstva. Za povećanje poljoprivredne produktivnosti potreban je integrirani pristup koji uzima u obzir i učinkovitiju uporabu sredstava proizvodnje i tržišno usmjerenu proizvodnju. Bit će potrebno usmjeriti poljoprivredu prema raznolikijoj strukturi proizvodnje s naglaskom na proizvode visoke vrijednosti.</p> <p>Pritom svakako treba naglasiti nužnost povećavanja poljoprivrednih površina koje se navodnjavaju sustavom javnog navodnjavanja pri čemu se ističe potreba daljnjeg razvoja i implementacije projekata Izgradnja sustava za navodnjavanje. Izgradnja mješovitog hidromelioracijskog sustava odvodnje i navodnjavanja Sinjskog polja – I. faza područje Trnovača.</p> <p>Cilj intervencije ostvarit će se ažuriranjem i provedbom Nacionalnog programa navodnjavanja i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem u RH (NAPNAV), u suradnji s Ministarstvom zaštite okoliša i energetike, Hrvatskim vodama i županijama. Ažurirani plan trebat će dati posebni naglasak na ulaganja u izgradnju, sanaciju i modernizaciju infrastrukture navodnjavanja i odvodnje na postojećem poljoprivrednom zemljištu; te usvajanje novih tehnologija u navodnjavanoj poljoprivredi. Važno je da se postupci izdavanja dozvola na razini županije za razvoj lokalnih sustava navodnjavanja i odvodnje pojednostave kako bi se poduprla takva ulaganja.</p> <p>Ostvarenje: Zadržati razinu postojeće poljoprivredne proizvodnje, po mogućnosti i povećati poljoprivrednu proizvodnju proizvođača s područja projekta Dinara back to LIFE.</p>
Nositelji mjere	Ministarstvo poljoprivrede; Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja; Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije: Mjere u okviru ove intervencije u najvećoj mjeri financirat će se iz sljedećih mjera poljoprivredne politike: - ulaganja u okviru mjera ruralnog razvoja - Strateški plan ZPP 2023. – 2027. - potpora provedbi sektorskih programa

	Splitsko – dalmatinska županija: Plan razvoja SDŽ 2022. – 2027. Šibensko – kninska županija: Plan razvoja Šibensko – kninske županije 2021. – 2027. Gradovi i općine projektnog područja Dinara back to LIFE
Vremenski okvir	2024. - 2034.

Prioritet 1a)	Osnaživanje i podrška poljoprivrednim gospodarstvima za širenje poljoprivredne proizvodnje
Aktivnosti	- potpore za osiguranja u poljoprivredi - potpore razvoju konkurentne poljoprivredne proizvodnje - potpora za nabavku sadnog materijala
Opis mjere	<p>Potrebno je usmjeriti poljoprivredu prema raznolikijoj strukturi proizvodnje s naglaskom na proizvode visoke vrijednosti. Postoje značajne prilike za rast i razvoj na tržištima visoke vrijednosti, koja uključuju segmente svježih te praktičnih i luksuznih proizvoda, kojima se ostvaruju više cijene proizvoda, što omogućuje poljoprivrednicima ostvarivanje viših prihoda.</p> <p>Potporom u sklopu ove intervencije sufinancirat će se ulaganja u primarnu poljoprivrednu proizvodnju kako bi se poboljšala ukupna učinkovitost i održivost poljoprivrednih gospodarstava, uključujući zaštitu okoliša i prilagodbu klimatskim promjenama. Ulaganja su moguća u svim poljoprivrednim sektorima, a prioritet su ulaganja u sektoru voća i povrća te sektoru stočarstva.</p> <p>Intervencijom se nastoje predvidjeti krizne situacije i poduzeti postupanja sa ciljem njihovoga učinkovitog upravljanja istima, a intervencija podrazumijeva osiguranje berbe i proizvodnje kojim se doprinosi zaštiti dohodaka proizvođača u slučaju gubitaka prouzročenih prirodnim katastrofama, nepovoljnim klimatskim prilikama te bolestima ili najezdama štetnih organizama, uz istodobno osiguravanje da korisnici poduzmu potrebne mjere za sprečavanje rizika. Intervencija doprinosi održivom dohotku poljoprivrednih gospodarstava i otpornosti poljoprivrednog sektora u cijeloj Uniji kako bi se poboljšala dugoročna sigurnost opskrbe hranom i poljoprivredna raznolikost te osigurala gospodarska održivost poljoprivredne proizvodnje u Uniji, i kao i poboljšanje položaja poljoprivrednika u vrijednosnom lancu.</p> <p>Ostvarenje: Povećati dodanu vrijednost poljoprivredne proizvodnje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Poboljšati okolišnu održivost poljoprivrednih praksi - Unaprjeđenje poljoprivredne proizvodnje - Osiguranje stabilne poljoprivredne proizvodnje

	- Upravljanje rizicima
Nositelji mjere	Ministarstvo poljoprivrede: Mjere u okviru ove intervencije u najvećoj mjeri financirat će se iz sljedećih mjera poljoprivredne politike: - ulaganja u okviru mjera ruralnog razvoja - Strateški plan ZPP 2023. – 2027. - potpora provedbi sektorskih programa Šplitsko – dalmatinska županija: Plan razvoja SDŽ 2022. – 2027. Šibensko – kninska županija: Plan razvoja Šibensko – kninske županije 2021. – 2027. Gradovi i općine projektnog područja Dinara back to LIFE
Vremenski okvir	2024. – 2034.

Prioritet 1b)	Podrška postojećim mikro, malim i srednjim poslovnim subjektima u provedbi projekata povezanih s poljoprivredom i proizvodnjom hrane te povezanim uslugama
Aktivnosti	Ulaganja u okviru mjera ruralnog razvoja (PRR i ZPP) - proizvodno vezana potpora dohotku - plaćanje za male poljoprivrednike
Opis mjere	Potpore ulaganjima u razvoj poljoprivrednih djelatnosti doprinosi unaprjeđenju gospodarske aktivnosti u ruralnim područjima, održavanju i stvaranju novih radnih mjesta te povećanju prihoda gospodarskih subjekata. Cilj je poticati diverzifikaciju gospodarske aktivnosti koja će privući ljude da žive i rade u ruralnim područjima. Unutar proizvodno nevezane izravne potpore, koja se ostvaruje po površini, korisnici na prihvatljivim površinama ostvaruju osnovnu potporu dohotku za održivost (BISS). Potpora se dodjeljuje za površine prihvatljivog poljoprivrednog zemljišta upisanog u ARKOD. Intervencija je proizvodno nevezano plaćanje temeljeno na osnovnim pravima na plaćanja koje korisnici posjeduju i koje aktiviraju s prihvatljivim površinama. Osnovna potpora dohotku predstavlja značajan dio prihoda mnogih poljoprivrednika i na taj način osigurava pristojan životni standard poljoprivrednog stanovništva. Također, doprinosi održavanju investicijskog kapaciteta na gospodarstvima, što je uvjet tranzicije na inovativnu, otporniju i ekološki prihvatljiviju poljoprivredu. Opstanak i razvoj malih poljoprivrednih gospodarstava temelji se na potrebi za restrukturiranjem proizvodnje povećanjem dodane vrijednosti. Ovaj tip intervencije pruža podršku malim, potencijalno održivim poljoprivrednim gospodarstvima koja su orijentirana na tržišnu proizvodnju u skladu sa zahtjevima koje postavlja tržište. Na taj način

	<p>će se pomoći poljoprivrednim gospodarstvima u komercijalno isplativom prijelazu na tržišno orijentiranu proizvodnju, što je preduvjet za postizanje konkurentnosti u poljoprivrednom sektoru.</p> <p>Mala poljoprivredna gospodarstva imaju širi značaj za ruralno područje iz perspektive ruralnog stanovništva, zaštite okoliša i očuvanja bioraznolikosti. Kroz ovu potporu, malim poljoprivrednim gospodarstvima pružit će se mogućnost postizanja gospodarske održivosti.</p> <p>Ostvarenje:</p> <p>Povećati pravičnost dodjele potpora poljoprivrednim gospodarstvima</p> <ul style="list-style-type: none"> - Više i učinkovitije koristiti instrumente za upravljanje rizicima - Unaprijediti poduzetničke sposobnosti proizvođača u poljoprivredno-prehrambenom sektoru - Bolje uskladiti poljoprivredno-prehrambeni sektor s tržištem - Potaknuti ulaganja u tehnologiju i inovacije
Nositelji mjere	<p>Ministarstvo poljoprivrede:</p> <p>Mjere u okviru ove intervencije u najvećoj mjeri financirat će se iz sljedećih mjera poljoprivredne politike:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ulaganja u okviru mjera ruralnog razvoja - Strateški plan ZPP 2023. – 2027. - potpora provedbi sektorskih programa <p>Splitsko – dalmatinska županija: Plan razvoja SDŽ 2022. – 2027.</p> <p>Šibensko – kninska županija: Plan razvoja Šibensko – kninske županije 2021. – 2027.</p> <p>Gradovi i općine projektnog područja Dinara back to LIFE</p>
Vremenski okvir	2024. – 2034.

Prioritet 1b)	Podrška postojećim mikro, malim i srednjim poslovnim subjektima u provedbi projekata povezanih s poljoprivredom i proizvodnjom hrane te povezanim uslugama
Aktivnosti	Ulaganja u okviru mjera ruralnog razvoja (PRR i ZPP) - potpora poljoprivrednicima u područjima s prirodnim ili drugim specifičnim ograničenjima zahtjevima (NATURA 2000)
Opis mjere	Ekološka mreža Natura 2000 u Hrvatskoj obuhvaća 36,6% kopnenog područja (CCI 34) te 16,26% teritorijalnog mora i unutarnjih morskih voda. Time je Hrvatska druga u EU po uključenosti površina u ekološku mrežu, što ukazuje na

	<p>veliku važnost i doprinos poljoprivrede za očuvanje prirode u tim područjima, ali i naglašava utjecaj koji promjene u dosadašnjem načinu poljoprivredne prakse imaju na bioraznolikost.</p> <p>Površina šuma u ekološkoj mreži Natura 2000 iznosi gotovo 50% tj. 1,2 milijuna ha. Većina tog područja je zaštićena s ciljem očuvanja vrsta koje su zbog ekoloških zahtjeva vezane za šumska staništa, a dio površina je zaštićen radi očuvanja šumskih stanišnih tipova. Za očuvanje tih ciljnih vrsta propisane su mjere koje postavljaju dodatne zahtjeve u tradicionalnom održivom i prirodi bliskom gospodarenju šumama kakvo se već duže od 250 godina provodi u RH. Dosadašnje gospodarenje šumama u RH pridonijelo je njihovoj izuzetnoj očuvanosti i prirodnosti te samim tim stvorilo uvjete za opstanak svih drugih vrsta koje ovise o šumskim staništima. Provedba mjera očuvanja propisuje se kroz šumsko gospodarske planove čime postaju obavezne za sve vlasnike. Gubici prihoda koje uzrokuju mjere očuvanja potvrđeni su i u Prioritetnom akcijskom okviru (PAO - PAF), koji je predvidio značajna sredstva za kompenzaciju vlasnicima. EU strategija za bioraznolikost postavlja visoke ambicije pred šumarstvo i na šumi bazirane sektore u područjima gdje je dosadašnjim održivim i prirodi bliskim gospodarenjem očuvana ukupna bioraznolikost u šumskim ekosustavima, kao što je to primjer u RH. Uključenjem gotovo 50% šuma u Natura 2000 područja pojavili su se dodatni troškovi/gubici koje je nužno kompenzirati kako bi šumoposjednici mogli zadržati prakse i povećati interes za održivo gospodarenje šumama i održavanje bioraznolikosti.</p> <p>Ekološka poljoprivreda je odgovor na očite negativne učinke konvencionalne poljoprivrede na klimu, okoliš, bioraznolikost i prirodne resurse, kao i na zdravlje ljudi. Cilj intervencije je potaknuti primjenu praksi i metoda ekološkog uzgoja koje su korisne za okoliš – sa stajališta smanjenje emisija GHG, prilagodbe i ublažavanja klimatskih promjena. Također, nekorištenje sintetskih mineralnih gnojiva kao i smanjenje korištenja pesticida doprinosi smanjenju onečišćenja zraka. Smanjenje korištenja pesticida pridonosi smanjenju onečišćenja tla, a zabrana korištenja sintetskih mineralnih gnojiva pridonosi smanjenju onečišćenja voda kroz smanjeno ispiranje i otjecanje hranjiva. Nekorištenje sintetskih mineralnih gnojiva kao i smanjenje korištenja pesticida značajno doprinosi i očuvanju bioraznolikosti.</p> <p>Ostvarenje:</p> <p>Povećati pravičnost dodjele potpora poljoprivrednim gospodarstvima</p> <ul style="list-style-type: none"> - Poboljšati okolišnu održivost poljoprivrednih praksi - Unaprijediti usklađenost između proizvodnih sustava i svojstava agroekoloških zona
Nositelji mjere	<p>Mjere u okviru ove intervencije u najvećoj mjeri financirat će se iz proračuna EU namijenjenog provedbi zajedničke poljoprivredne politike, uz nacionalno sufinanciranje iz Državnog proračuna Republike Hrvatske.</p> <p>Intervencija će se realizirati provedbom sljedećih mjera poljoprivredne politike:</p> <ul style="list-style-type: none"> - programi za klimu i okoliš u okviru sustava izravnih plaćanja - potpora provedbi sektorskih programa te odobrenih programa proizvođačkih organizacija i drugih oblika udruživanja u poljoprivredi

	<ul style="list-style-type: none"> - potpora provedbi poljoprivredno-okolišno-klimatskih obveza - potpora poljoprivrednicima u područjima s prirodnim ili drugim specifičnim ograničenjima ili zahtjevima. Ministarstvo poljoprivrede
Vremenski okvir	2024. – 2034.

Prioritet 1c)	Podrška učinkovitijem gospodarenju poljoprivrednim zemljištem
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> - poticanje okrupnjavanja poljoprivrednog zemljišta kroz poticaje za rješavanje imovinsko-pravnih odnosa - usklađivanje zemljišno-knjižnih i katastarskih stanja na poljoprivrednom zemljištu katastarskim izmjerama i zemljišno-knjižnim pojedinačnim postupcima - poticanje aktivnosti vezanih za gospodarsko vrednovanje šumskog zemljišta za poljoprivrednu proizvodnju
Opis mjere	<p>Iako Republika Hrvatska obiluje poljoprivrednim i šumskim zemljištem, ostvarenje održivog gospodarenja i potencijala svih poljoprivrednih i šumskih zemljišta Republike Hrvatske značajno otežava izrazita usitnjenost i nesređenost zemljišnih knjiga privatnih šuma te slabo razvijena šumska infrastruktura (šumske ceste i vlake) kao preduvjet optimalnog gospodarenja šumama. Iako je posljednjih godina ostvaren značajni napredak, neriješeni imovinsko-pravni odnosi, nedorečen zakonski okvir (nepostojanje nacionalne strategije šumarstva) te nepovoljna sociološka obilježja šumo posjednika (velik udio starije populacije i niska razina obrazovanja) otežavaju daljnje unaprjeđenje održivog gospodarenja šumama. Održivo gospodarenje šumama podrazumijeva međuovisnost i nedjeljivost tri sastavnice - ekološke (bioraznolikost), gospodarske (drvena sirovina) i socijalne (radna mjesta, općekorisne funkcije šuma).</p> <p>Iako je većina poljoprivrednog zemljišta s projektnog područja Dinara back to Life u privatnom vlasništvu, mogućnost njegova korištenja u smislu uključivanja u sustav izravnih plaćanja je ograničena zbog nerazvijenog tržišta zemljištem koje proizlazi iz neriješenih imovinsko pravnih odnosa vezano uz zemljište. Stoga je najveći potencijal uključivanja novih hektara poljoprivrednog zemljišta u proizvodnju i posljedično u sustav izravnih plaćanja upravo u površinama koje su u vlasništvu države a koje do sada nisu bile u korištenju.</p> <p>Okrupnjavanje šumoposjeda preduvjet je održivog gospodarenja šumama osobito onih u privatnom vlasništvu. Sređivanje imovinsko - pravnih odnosa pojednostavilo bi i unaprijedilo razvoj, održivo gospodarenje šumama i optimiziranje općekorisnih funkcija šuma. Stoga se poticanjem i evaluacijom općekorisnih funkcija šuma, uz primarno gospodarske, stječu uvjeti za razvoj i rast novih „zelenih“ radnih mjesta i usluga, primjerice u zdravstveno - rekreativnoj i turističkoj domeni.</p>

Nositelji mjere	<p>Ministarstvo poljoprivrede; Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja; Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije:</p> <p>Mjere u okviru ove intervencije u najvećoj mjeri financirat će se iz sljedećih mjera poljoprivredne politike:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ulaganja u okviru mjera ruralnog razvoja - Strateški plan ZPP 2023. – 2027. - potpora provedbi sektorskih programa <p>Splitsko – dalmatinska županija: Plan razvoja SDŽ 2022. – 2027. Šibensko – kninska županija: Plan razvoja Šibensko – kninske županije 2021. – 2027. Gradovi i općine projektnog područja Dinara back to LIFE</p>
Vremenski okvir	2024. - 2029.

Specifični cilj 2: Poboljšanje položaja poljoprivrednika u sustavu trženja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda te usluga, te privlačenje i podupiranje mladih poljoprivrednika

Prioritet 2a)	Unaprijediti povezanost unutar poljoprivredno – prehrambenog sektora na području SDŽ i ŠKŽ
Aktivnosti	- potpora uspostavi proizvođačkih organizacija u stočarstvu, voćarstvu, vinogradarstvu, povrćarstvu i ratarstvu
Opis mjere	<p>Potrebno je ostvariti jaču horizontalnu koordinaciju između proizvođača povećanjem razine organiziranosti u proizvođačke organizacije i druge oblike udruživanja, uz istodobno unaprjeđenje suradnje poljoprivredno-prehrambenih proizvođača s partnerima u proizvodnji, preradi i distribuciji, s naglaskom na razvoju kvalitetnih proizvoda i suvremenog (digitalnog) marketinga.</p> <p>Cilj ove intervencije je udruživanje poljoprivrednih proizvođača s manjom proizvodnjom u proizvođačke organizacije, što će im olakšati izlazak na tržište i doprinijeti njihovoj konkurentnosti na tržištu. Udruženi u proizvođačku organizaciju, proizvođači stječu mogućnost korištenja zajedničkih resursa, od administrativnih, knjigovodstvenih i računovodstvenih usluga, preko opreme za unaprjeđenje i održavanje kvalitete proizvoda do objekata za skladištenje, sortiranje i pakiranje proizvoda. Na taj način će se postići bolje planiranje proizvodnje koja je prilagođena potrebama tržišta, osiguravanje dostatne količine proizvoda za tržište, stabiliziranje cijena i u konačnici snižavanje troškova proizvodnje. Nacionalnim planom oporavka i otpornosti programirana je reforma vezana uz jačanje proizvođačkih organizacija, koja će imati najveći utjecaj na male poljoprivredne proizvođače, a koja se sastoji od dvije osnovne komponente: izgradnje logističko-distributivnih centara za voće i povrće, mliječne i mesne proizvode te jačanja</p>

	kapaciteta proizvođačkih organizacija za upravljanje tim objektima, odnosno jačanje njihovih poduzetničkih kapaciteta. Tim investicijama osigurati će se logističke usluge za proizvode manjih proizvođača te povećanje dodane vrijednosti proizvodima kroz kapacitete za manju preradu (npr. voćni sokovi) te osiguravanje sustava sljedivosti i razvoj prepoznatljivih robnih marki, koji će ujedno kupcima pružiti informacije o samim proizvodima i time utjecati na odluku o kupnji. Važno je napomenuti kako će svi proizvođači, neovisno o članstvu u proizvođačkoj organizaciji moći koristiti ovu infrastrukturu i usluge, po tržišnim cijenama.
Nositelji mjere	Ministarstvo poljoprivrede; Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja; Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije: Mjere u okviru ove intervencije u najvećoj mjeri financirat će se iz sljedećih mjera poljoprivredne politike: - ulaganja u okviru mjera ruralnog razvoja - Strateški plan ZPP 2023. – 2027. - potpora provedbi sektorskih programa Splitsko – dalmatinska županija: Plan razvoja SDŽ 2022. – 2027. Šibensko – kninska županija: Plan razvoja Šibensko – kninske županije 2021. – 2027. Gradovi i općine projektnog područja Dinara back to LIFE
Vremenski okvir	2024. – 2030.

Prioritet 2a)	Unaprijediti povezanost unutar poljoprivredno – prehrambenog sektora na području SDŽ i ŠKŽ
Aktivnosti	- potpora projektima Uspostave mreže logističke infrastrukture za jačanje proizvodno tržišnog lanca u sektoru voća i povrća, mljekarstva i mesa (NPOO)
Opis mjere	Cilj je organizirati i povezati ponudu malih poljoprivrednih gospodarstava kroz proizvođačke organizacije, a izgradnjom logističke infrastrukture će se kroz proizvođačke organizacije potaknuti udruživanje, suradnja, razmjena iskustava i znanja, a što će poboljšati poziciju poljoprivrednika u opskrbnim lancima i doprinijeti razvoju proizvoda veće dodane vrijednosti. U sektoru voća i povrća mjera će doprinijeti unaprjeđenju položaja proizvođača voća i povrća u lancu opskrbe, organiziranju proizvođača u proizvođačke organizacije, poboljšanju prihoda proizvođača voća i povrća te posebno mikro i malih poljoprivrednih gospodarstava. Raspolaganje proizvođačke organizacije logističkom infrastrukturom doprinijet će temeljitoj promjeni položaja udruženih proizvođača za razliku od samostalnog nastupa na tržištu iz pozicije pojedinog poljoprivrednog gospodarstva koje nije u mogućnosti primjereno skladištiti i pripremiti proizvedene količine voća i povrća.

	<p>Proizvođačima udruženim u proizvođačku organizaciju u okviru ovakvih projekata pružit će se šira pomoć kroz skupno strateško istraživanje tržišta, kontrola proizvodnje s jednog mjesta, uvođenje e-trgovine voćem i povrćem te doradu i preradu voća i povrća kao alternativni kanal plasmana voća i povrća, kao i ostale servisne poslove u ime i za račun voćara i povrćara vezanih uz projekt logističke infrastrukture.</p> <p>Nadalje, u cilju jačanja tržišne prepoznatljivost osigurat će se materijalne preduvjete uspješne tržišne komunikacije koja može pridonijeti boljoj vidljivosti i vrijednosnoj percepciji voća i povrća. Za potrošača je važno imati informaciju o porijeklu proizvoda sve do razine informacije s kojeg gospodarstva dolazi.</p>
Nositelji mjere	<p>Ministarstvo poljoprivrede; Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja; Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije:</p> <p>Mjere u okviru ove intervencije u najvećoj mjeri financirat će se iz sljedećih mjera poljoprivredne politike:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ulaganja u okviru mjera ruralnog razvoja - Strateški plan ZPP 2023. – 2027. - potpora provedbi sektorskih programa <p>Splitsko – dalmatinska županija: Plan razvoja SDŽ 2022. – 2027.</p> <p>Šibensko – kninska županija: Plan razvoja Šibensko – kninske županije 2021. – 2027.</p> <p>Gradovi i općine projektnog područja Dinara back to LIFE</p>
Vremenski okvir	2024. – 2030.

Prioritet 2a)	Unaprijediti povezanost unutar poljoprivredno – prehrambenog sektora na području SDŽ i ŠKŽ
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> - potpore radu poljoprivrednih udruga - potpora radu Lokalne akcijske grupe Cetinska krajina i poticanje osnivanja LAG-a koji bi pokrio područje ŠKŽ u podinarskom području ili priključivanje tog područja nekom postojećem LAG-u - provedba Programa potpore radu poljoprivrednih zadruga i proizvođačkih organizacija na području SDŽ i ŠKŽ
Opis mjere	Uključivanjem lokalnog stanovništva/dionika u pripremu i provedbu projekata LAG-a u skladu s principom odozdo prema gore (bootom-up) doprinosi se provedbi održivog razvoja ruralnog područja Republike Hrvatske. U pripremi i provedbi LRS LAG-a lokalno stanovništvo/dionici imaju mogućnost izravnog utjecaja na poboljšavanje uvjeta, odnosno kvalitete života u ruralnom području. Lokalno stanovništvo/dionici su najbolji poznavatelji održivih razvojnih potreba i potencijala određenog područja. Projekti koji će se provoditi unutar ove intervencije putem LRS-ova LAG-

ova doprinijeti će zadržavanju postojećih i otvaranju novih radnih mjesta odnosno održivom gospodarskom rastu određenog područja,

LAG-ovi su zaslužni za:

- jačanje kapaciteta lokalnih dionika/stanovnika u cilju definiranja i provedbe LAG intervencija
- priprema i objava LAG natječaja za podnošenje zahtjeva za potporu korisnika sa LAG područja
- odabir projekata pristiglih na LAG natječaj uključujući utvrđivanje intenziteta i iznosa potpore
- podnošenje prijedloga odabranih projekata prema Agenciji za plaćanja za završnu provjeru prihvatljivosti prije odobrenja
- praćenje napretka u ostvarenju ciljeva lokalne razvojne strategije
- obavljanje evaluacije provedbe lokalne razvojne strategije.

Programi potpore za rad poljoprivrednih zadruga mogu se razlikovati, međutim, uobičajeno je da vlada pruža određene potpore i poticaje kako bi podržale razvoj i održivost poljoprivrednih zadruga. Evo nekoliko primjera programa potpore koje su prihvatljive za projektno područje Dinara back to LIFE:

1. Financijska podrška: Vlada može osigurati financijske poticaje u obliku subvencija, kredita s povoljnim uvjetima ili bespovratnih sredstava za osnivanje i razvoj poljoprivrednih zadruga. Ove potpore mogu se koristiti za nabavu opreme, modernizaciju objekata, unaprjeđenje proizvodnje ili razvoj novih proizvoda.
2. Edukacija i savjetovanje: Poljoprivredne zadruge često mogu imati koristi od programa obrazovanja i savjetovanja koji pružaju stručnu pomoć u područjima kao što su upravljanje, financije, marketinške strategije i tehnike proizvodnje. Ovi programi mogu biti organizirani od strane vlade, poljoprivrednih institucija ili nevladinih organizacija.
3. Pristup tržištima: Potpora može uključivati i pomoć u pristupu tržištima za poljoprivredne zadruge. To može uključivati organizaciju susreta s potencijalnim kupcima, sudjelovanje na sajmovima i izložbama, promociju proizvoda i usluga zadruga te podršku u izvozu.
4. Povezivanje s drugim zadrugama: Podrška može biti usmjerena na povezivanje poljoprivrednih zadruga međusobno kako bi se potakla suradnja, razmjena znanja i resursa. To može uključivati stvaranje mreža ili udruženja zadruga, organizaciju konferencija i radionica te promicanje partnerstva i razmjene iskustava.
5. Ekološka podrška: S obzirom na sve veću važnost održivosti i zaštite okoliša, programi potpore mogu se fokusirati na poticanje ekološke poljoprivrede

Podrška radu poljoprivrednih udruga može biti od velike važnosti za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja. Ove udruge igraju ključnu ulogu u zaštiti interesa poljoprivrednika, promociji održive poljoprivrede, pružanju obrazovanja i edukacije, kao i jačanju poljoprivredne zajednice. Evo nekoliko načina na koje se može pružiti podrška radu poljoprivrednih udruga:

	<p>a) Financijska podrška: Vlade, jedinice lokalne samouprave, fondovi i donatori mogu pružiti financijsku podršku poljoprivrednim udrugama putem subvencija, grantova ili zajmova. Ova sredstva mogu se koristiti za osnaživanje udruge, organizaciju edukativnih programa, nabavku opreme, razvoj projekata i drugih aktivnosti koje doprinose poljoprivrednom sektoru.</p> <p>b) Tehnička podrška: Pružanje tehničke podrške poljoprivrednim udrugama može im pomoći da razviju svoje kapacitete i poboljšaju kvalitetu svojih usluga. Ovo može uključivati obuku članova udruge o novim tehnologijama, poljoprivrednim praksama, agroekologiji, marketingu, upravljanju resursima i drugim relevantnim temama.</p> <p>c) Informacijska podrška: Udruge mogu imati koristi od pristupa relevantnim informacijama o poljoprivrednom sektoru, propisima, tržištu, agro tehnologijama i drugim temama od interesa. Pružanje informacija putem web portala, baza podataka, publikacija, radionica ili savjetovanja može pomoći udrugama da ostanu informirane i prilagode se promjenama u okruženju.</p> <p>d) Umrežavanje i partnerstva: Podrška u uspostavljanju veza i partnerstava sa drugim poljoprivrednim udruženjima, istraživačkim institucijama, privrednim sektorom, javnim institucijama i međunarodnim organizacijama može pomoći poljoprivrednim udrugama da ostvare svoje ciljeve. Ove veze mogu pružiti pristup resursima, novim tržištima, stručnom znanju i političkoj podršci.</p> <p>Lobiranje i zagovaranje: Poljoprivredne udruge mogu igrati važnu ulogu u lobiranju za interese poljoprivrednika i ruralnih zajednica. Podrška u izgradnji kapaciteta za lobiranje i zagovaranje može pomoći udruzi da predstavlja svoje članove, lobira za povoljne poljoprivredne politike</p>
Nositelji mjere	<p>Ministarstvo poljoprivrede; Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja; Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije:</p> <p>Mjere u okviru ove intervencije u najvećoj mjeri financirat će se iz sljedećih mjera poljoprivredne politike:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ulaganja u okviru mjera ruralnog razvoja - Strateški plan ZPP 2023. – 2027. - potpora provedbi sektorskih programa <p>Splitsko – dalmatinska županija: Plan razvoja SDŽ 2022. – 2027. Šibensko – kninska županija: Plan razvoja Šibensko – kninske županije 2021. – 2027. Gradovi i općine projektnog područja Dinara back to LIFE</p>
Vremenski okvir	2024. – 2030.
Prioritet 2b)	Poticanje uporabe i razvoja novih tehnologija u poljoprivredi

Aktivnosti	- potpora projektima izgradnje i opremanja logističko-distributivnih centara za voće i povrće, mljekarstvo i mesne proizvode (npr. uspostava i izgradnja Logističko-distributivnog centra za voće i povrće, mliječne i mesne proizvode Trilj)
Opis mjere	<p>Razraditi program razvoja poljoprivredno-prehrambenih logističkih centara koji će pomoći u povezivanju proizvođača što je izravnije moguće s ruralnim, prigradskim i gradskim tržištima putem napredne logističke infrastrukture i usluga hladnog lanca. Fizička ulaganja pratit će prilagođena tehnička pomoć, izgradnja poslovnih sposobnosti (npr. upravljanje poslovanjem, upravljanje zalihama, sukladnost sa standardima, prodaja i marketing, brendiranje, itd.) i razvoj vještina. Ovisno o specifičnim potrebama tržišnog segmenta na koji je centar usmjeren, on može nuditi razne logističke usluge, uključujući prikupljanje, prijevoz, razvrstavanje i klasiranje, pakiranje, skladištenje, preradu i/ili distribuciju. Uz to, možda će biti potrebna dodatna ruralna infrastruktura (npr. ceste, struja, voda). Odluke o opsegu ulaganja, uključujući lokaciju, dimenzije, ponudu usluga i modele vlasništva i upravljanja temeljit će se na dubinskoj procjeni regionalne proizvodnje te potencijala i potreba tržišta, uključujući i one institucionalnih kupaca (npr. škole, vrtići itd.).</p> <p>Cilj je ulaganja poboljšati konkurentnost sektora izgradnjom i opremanjem logističko-distributivne infrastrukture za voće i povrće, mliječne i mesne proizvode. Izgrađeni logističko-distributivni centri trebaju raspolagati svim ostalim prostorima za rad i poslovanje LDC-a (uredi, prostorije za radnike, sanitarni prostori, nužni laboratorijski dio i dr.) te će koristiti obnovljive izvore energije i doprinijeti smanjenju otpada i rasipanja hrane.</p> <p>Ostvarenje:</p> <p>Povećati dodanu vrijednost poljoprivredne proizvodnje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Više i učinkovitije koristiti instrumente za upravljanje rizicima - Unaprijediti povezanost unutar poljoprivredno-prehrambenog sektora - Unaprijediti poduzetničke sposobnosti proizvođača u poljoprivredno-prehrambenom sektoru - Bolje uskladiti poljoprivredno-prehrambeni sektor s tržištem - Poticati veće korištenje sustava kvalitete u poljoprivredno-prehrambenom sektoru - Unaprijediti koordinaciju i komplementarnost između intervencija u ruralnim područjima - Unaprijediti javnu infrastrukturu u ruralnim područjima - Potaknuti ulaganja u tehnologiju i inovacije
Nositelji mjere	<p>Ministarstvo poljoprivrede; Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja; Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije:</p> <p>Mjere u okviru ove intervencije u najvećoj mjeri financirat će se iz sljedećih mjera poljoprivredne politike:</p> <p>Planiranje i izgradnja poljoprivredno-prehrambenih logističkih centara proveli bi se u koordinaciji s Ministarstvom regionalnog razvoja i fondova Europske unije te tijelima regionalne samouprave, dok bi se financiranje osiguralo iz Državnog proračuna Republike Hrvatske te Kohezijskog fonda.</p>

	Splitsko – dalmatinska županija: Plan razvoja SDŽ 2022. – 2027. Šibensko – kninska županija: Plan razvoja Šibensko – kninske županije 2021. – 2027. Gradovi i općine projektnog područja Dinara back to LIFE
Vremenski okvir	2024. – 2028.

Prioritet 2b)	Poticanje uporabe i razvoja novih tehnologija u poljoprivredi
Aktivnosti	- dodatna potpora dohotku za mlade poljoprivrednike
Opis mjere	<p>Republici Hrvatskoj u 2016. godini 5,1% ukupnog broja poljoprivrednika je ispod 35 godina starosti (dobna skupina od 25 do 34 godine), a što je jednako prosjeku Europske unije. Iako se udio mladih poljoprivrednika navedene dobne skupine u Europskoj uniji smanjio, udio mladih poljoprivrednika u RH povećao se u istom razdoblju, blago raste omjer mladih nositelja u odnosu na starije i u 2016. vrlo je blizu omjera u Europskoj uniji. Na razini Europske unije, u promatranom razdoblju, prisutan je značajniji padajući trend omjera mladih u odnosu na starije nositelje poljoprivrednih gospodarstava. Anketnim upitnikom poljoprivrednika s projektnog područja Dinara back to LIFE, prosječna dob anketiranih poljoprivrednika iznosila je 44,7 godina.</p> <p>Analiza Svjetske banke pokazala je da su poljoprivredna gospodarstva kojima upravljaju mladi poljoprivrednici bolje prilagodila svoju razinu proizvodnje na veličinu najproduktivnije razine od prosječnog hrvatskog poljoprivrednog gospodarstva. Poljoprivredna gospodarstva kojima upravljaju mladi poljoprivrednici pokazuju veću učinkovitost u smislu obujma proizvodnje u usporedbi s poljoprivrednim gospodarstvima starijih poljoprivrednika.</p> <p>Cilj ove intervencije je poticanje razvoja obnovljenog i inovativnog poljoprivrednog sektora. Mladi ljudi trebaju biti motivirani za život i rad u ruralnom prostoru, stvarajući nova radna mjesta za sebe i svoje obitelji. Hrvatskom selu neophodna je strukturna transformacija i generacijska obnova poljoprivrednika. K tome, Hrvatska je suočena s problemom migracija, posebice mlađeg stanovništva, što predstavlja veliku prijetnju procesu generacijske obnove. Daljnje povećanje udjela mladih poljoprivrednika kao i jačanje konkurentnosti njihovih poljoprivrednih gospodarstava temelj je za razvoj modernog i konkurentnog poljoprivrednog sektora Republike Hrvatske. Za strukturnu transformaciju hrvatske poljoprivrede neophodno je povećati proizvodnju proizvoda s većom dodanom vrijednošću uz primjenu novih i inovativnih tehnoloških rješenja. Mladi poljoprivrednici, koji su tehnički učinkovitiji i pokazuju veći interes za obrazovanje i usavršavanje, mogu biti predvodnici u tom procesu. Mladi poljoprivrednici u Republici Hrvatskoj imaju</p>

	nisku razinu specijalizacije prema tipu proizvodnje. Istovremeno, mladi poljoprivrednici imaju veća gospodarstva i ostvaruju veći ekonomski rezultat od prosječnog hrvatskog poljoprivrednika. Kako bi se potaknuo veći broj mladih na bavljenje poljoprivredom, potrebno je nastaviti pružati potporu za uspostavu mladih poljoprivrednika.
Nositelji mjere	Ministarstvo poljoprivrede; Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja; Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije: Mjere u okviru ove intervencije u najvećoj mjeri financirat će se iz sljedećih mjera poljoprivredne politike: - Strateški plan ZPP 2023. – 2027. - potpora provedbi sektorskih programa Splitsko – dalmatinska županija: Plan razvoja SDŽ 2022. – 2027. Šibensko – kninska županija: Plan razvoja Šibensko – kninske županije 2021. – 2027. Gradovi i općine projektnog područja Dinara back to LIFE Intervencija će se realizirati provedbom potpore pokretanju poslovanja mladih poljoprivrednika, novoosnovanim poduzećima u ruralnim područjima te razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava. Mjera u okviru ove intervencije u najvećoj mjeri financirat će se iz proračuna EU namijenjenog provedbi zajedničke poljoprivredne politike, uz nacionalno sufinanciranje iz Državnog proračuna Republike Hrvatske.
Vremenski okvir	2024. – 2034.

Prioritet 2b)	Poticanje uporabe i razvoja novih tehnologija u poljoprivredi
Aktivnosti	- poticaj razvoja novih tehnologija u poljoprivredi unutar koncepta pametne poljoprivrede na području SDŽ i ŠKŽ
Opis mjere	Iako je sektor prerade hrane tehnološki razmjerno jak, cjelokupno stanje u pogledu inovacija značajno zaostaje za ostalim državama EU-a. Hrvatska značajno zaostaje u poljoprivrednim istraživanjima i razvoju, s ulaganjima na razini jedne trećine prosječnih ulaganja po glavi stanovnika u EU-u. Procjenjuje se da bi se povećanjem ulaganja u istraživanja i razvoj u iznosu polovice razlike u odnosu na prosjek ulaganja u EU produktivnost poljoprivredne radne snage u Hrvatskoj povećala za 11,9%. Za istraživanja, razvoj i inovacije u okviru tvrtki, sveučilišta i instituta postoji tek ograničena potpora putem poreznih olakšica ili drugih mjera. Potrebno je potaknuti uspostavu čvršćih veza između znanstvenih ustanova i poljoprivredno-prehrambenog sektora te usmjeravanje većih privatnih ulaganja u osnovna i primijenjena istraživanja. Potrebno je poboljšati koordinaciju, suradnju i partnerstva među dionicima poljoprivredno-

	<p>prehrambenog lanca i institucijama koje stvaraju i prenose znanje. U tu svrhu nužno je povećati potporu istraživanjima i razvoju inovacija te potaknuti njihovo širenje i usvajanje. Također, potrebno je ulagati u vještine i znanje poljoprivrednih savjetnika.</p> <p>Svrha stručnog osposobljavanja i prijenosa znanja o održivim praksama, agro-okolišna pitanja i inovacije od vitalne su važnosti za promicanje gospodarskog rasta i razvoja ruralnih područja u Hrvatskoj. Viša razina obrazovanja pridonijet će podizanju produktivnosti i konkurentnosti te ekološkoj učinkovitosti poljoprivrednih gospodarstava. Navedeno će doprinijeti povećanju korištenja novih metoda proizvodnje temeljenih na rezultatima inovativnih projekata EIP operativnih skupina najboljih i inovativnih praksi, konkurentnosti gospodarstava, udruživanja, kao i boljem razumijevanju zaštite i očuvanja prirode i okoliša. Kroz intervenciju će se također podupirati demonstracijske aktivnosti putem kojih će se u praksi pokazati primjena najnovijih tehnologija, održive i inovativne prakse u sektoru poljoprivrede, čime će se omogućiti razmjena znanja te dohvat znanja i vještina kroz terenske izlete, studijske grupe, interaktivne radionice itd. Programi prijenosa znanja i informacija omogućuju spajanje različitih znanja i područja te su u njihovoj provedbi uključeni različiti dionici AKIS-a što osigurava komplementarnost i integraciju specifičnog znanja i čini ga lakšim za identificiranje trenutnih potreba krajnjih korisnika za znanjem.</p>
Nositelji mjere	<p>Ministarstvo poljoprivrede; Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja; Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije:</p> <p>Mjere u okviru ove intervencije u najvećoj mjeri financirat će se iz sljedećih mjera poljoprivredne politike:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Strateški plan ZPP 2023. – 2027. - potpora provedbi sektorskih programa <p>Splitsko – dalmatinska županija: Plan razvoja SDŽ 2022. – 2027. Šibensko – kninska županija: Plan razvoja Šibensko – kninske županije 2021. – 2027. Gradovi i općine projektnog područja Dinara back to LIFE</p>
Vremenski okvir	2024. – 2029.

Specifični cilj 3: Podrška poboljšavanju tržišnih mehanizama za prodaju poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.

Prioritet 3	Podrška poboljšavanju tržišnih mehanizama za prodaju poljoprivredno-prehrambenih proizvoda
--------------------	--

Aktivnosti	- poticanje partnerstva između proizvođača i kupaca u kratkim opskrbnim lancima
Opis mjere	<p>Poticat će se uspostava boljih veza između proizvođača, domaćih kupaca i financijskih institucija. Suradnjom između poljoprivredno-prehrambenih proizvođača i kupaca lokalnih proizvoda u strateškim segmentima tržišta, osobito u preradi i marketingu, maloprodaji te ugostiteljstvu, osigurat će se integrirana ulaganja, obrtni kapital, tehnička pomoć i marketinška podrška.</p> <p>Potpota u okviru ove intervencije ostvarit će se kroz mjere vezane uz ulaganja u poljoprivredno-prehrambeni sektor, usvajanje okolišno održivijih praksi, unaprijeđene kapacitete poslovnog i financijskog upravljanja, snažnije organizacije proizvođača, sukladnost sa standardima kvalitete, digitalnu tehnologiju (npr. marketinške platforme), distribucijske sustave, poboljšano brendiranje, pakiranje i označivanje, kao i vrednovanje ostataka i nusproizvoda.</p> <p>Ostvarenje:</p> <p>Povećati dodanu vrijednost poljoprivredne proizvodnje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Više i učinkovitije koristiti instrumente za upravljanje rizicima - Unaprijediti povezanost unutar poljoprivredno-prehrambenog sektora - Unaprijediti poduzetničke sposobnosti proizvođača u poljoprivredno-prehrambenom sektoru - Bolje uskladiti poljoprivredno-prehrambeni sektor s tržištem - Poticati veće korištenje sustava kvalitete u poljoprivredno-prehrambenom sektoru - Potaknuti ulaganja u tehnologiju i inovacije - Unaprijediti pristup istraživanjima i razvoju te korištenje znanja i tehnologija u poljoprivrednom sektoru
Nositelji mjere	<p>Ministarstvo poljoprivrede:</p> <p>Mjere u okviru ove intervencije u najvećoj mjeri financirat će se iz sljedećih mjera poljoprivredne politike:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Strateški plan ZPP 2023. – 2027. - potpora provedbi sektorskih programa <p>Šplitsko – dalmatinska županija</p> <p>Šibensko – kninska županija: Plan razvoja Šibensko – kninske županije 2021. – 2027.</p> <p>Gradovi i općine projektnog područja Dinara back to LIFE</p>
Vremenski okvir	2024. – 2034.
Prioritet 3	Poticanje partnerstava između proizvođača i kupaca u kratkim opskrbnim lancima

Aktivnosti	- podrška poboljšavanju organizacijskih sposobnosti svih sudionika u poljoprivredno-prehrambenom lancu
Opis mjere	<p>Potrebno je povećati razinu organizacije u proizvodnji i marketingu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u podsektorima koji su jako rascjepkani, a imaju potencijal za stvaranje veće dodane vrijednosti. Podrška će biti usmjerena na uspostavu i jačanje organizacija proizvođača s pomoću mehanizama suradnje i sektorskih intervencija. Poboľšani organizacijski kapaciteti bit će ključni za ispunjenje povećanih obveza u pogledu zaštite okoliša i klime, održivija proizvodna i neproizvodna ulaganja, uključujući sustave navodnjavanja, poboljšane tržišne veze i učinkovite distribucijske sustave, usklađenost s javnim i privatnim standardima sigurnosti i kvalitete hrane, osiguravanje tehničke pomoći i osposobljavanja te lakši pristup izvorima financiranja. U ovoj intervenciji iznimno je važna i edukacija poljoprivrednika o menadžmentu i funkcioniranju PG, te tržišnim mehanizmima.</p> <p>Ostvarenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Povećati dodanu vrijednost poljoprivredne proizvodnje - Više i učinkovitije koristiti instrumente za upravljanje rizicima - Unaprijediti povezanost unutar poljoprivredno-prehrambenog sektora - Unaprijediti poduzetničke sposobnosti proizvođača u poljoprivredno-prehrambenom sektoru - Bolje uskladiti poljoprivredno-prehrambeni sektor s tržištem - Poticati veće korištenje sustava kvalitete u poljoprivredno-prehrambenom sektoru - Unaprijediti pristup istraživanjima i razvoju te korištenje znanja i tehnologija u poljoprivrednom sektoru
Nositelji mjere	<p>Mjere u okviru ove intervencije u najvećoj mjeri financirat će se iz proračuna EU namijenjenog provedbi zajedničke poljoprivredne politike, uz nacionalno sufinanciranje iz Državnog proračuna Republike Hrvatske (Ministarstvo poljoprivrede).</p> <p>Intervencija će se realizirati provedbom sljedećih mjera poljoprivredne politike:</p> <ul style="list-style-type: none"> - potpora suradnji u okviru mjera ruralnog razvoja - potpora provedbi sektorskih programa te odobrenih programa proizvođačkih organizacija i drugih oblika udruživanja u poljoprivredi. <p>Splitsko – dalmatinska županija Šibensko – kninska županija: Plan razvoja Šibensko – kninske županije 2021. – 2027. Gradovi i općine projektnog područja Dinara back to LIFE</p>
Vremenski okvir	2024. – 2034.

Prioritet 3	Poticanje partnerstava između proizvođača i kupaca u kratkim opskrbnim lancima
Aktivnosti	- poticanje i sufinanciranje projekata istraživanja i ispitivanja u svrhu zaštite autohtonih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, sorti i pasmina oznakom izvornosti i zemljopisnog podrijetla
Opis mjere	<p>Hrvatska ima bogatu tradiciju poljoprivredne proizvodnje i pripreme različitih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. Od 14. travnja 2015. godine, kada je prvi hrvatski prehrambeni proizvod, odnosno naziv „Krčki pršut“ registriran u Europskoj uniji kao zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla, do svibnja 2023. godine ukupno su 32 proizvoda zaštićena na EU razini oznakama izvornosti, zemljopisnog podrijetla ili tradicionalnog specijaliteta. S obzirom da je jedan od uvjeta dobivanja oznake na EU nivou dokazivanje da se proizvodnja na predmetnom području tradicionalno provodi duže vrijeme, jasno je da poljoprivredna proizvodnja u Hrvatskoj ima dugu tradiciju.</p> <p>Cilj ove intervencije je očuvanje populacije izvornih pasmina domaćih životinja i autohtonih poljoprivrednih sorata, od kojih su neke kritično ugrožene ili ugrožene te im prijete odumiranje. Nestajanjem izvornih pasmina smanjuje se bioraznolikost u poljoprivredi. Izvorne pasmine domaćih životinja značajne su također osobito u kontekstu prilagodbe klimatskim promjenama i osiguravanja održive proizvodnje hrane u budućnosti.</p> <p>Cilj je ulaganja poboljšati upravljanje i financijsku održivost proizvođačkih organizacija, a proizvođačima omogućiti lakše dobivanje oznaka za njihove poljoprivredno – prehrambene proizvode. Ulaganje uključuje također i obrazovanje i osposobljavanje poljoprivrednika i proizvođačkih organizacija. Ulaganje uključuje i sustav označivanja voća i povrća, mliječnih i mesnih proizvoda radi povećanja prepoznatljivosti lokalnih i regionalnih proizvođača i poboljšanja osiguranja kvalitete poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.</p>
Nositelji mjere	<p>Mjere u okviru ove intervencije u najvećoj mjeri financirat će se iz proračuna EU namijenjenog provedbi zajedničke poljoprivredne politike, uz nacionalno sufinanciranje iz Državnog proračuna Republike Hrvatske (Ministarstvo poljoprivrede).</p> <p>Intervencija će se realizirati provedbom sljedećih mjera poljoprivredne politike:</p> <ul style="list-style-type: none"> - potpora suradnji u okviru mjera ruralnog razvoja - potpora provedbi sektorskih programa te odobrenih programa proizvođačkih organizacija i drugih oblika udruživanja u poljoprivredi. <p>Splitsko – dalmatinska županija Šibensko – kninska županija: Plan razvoja Šibensko – kninske županije 2021. – 2027. Gradovi i općine projektnog područja Dinara back to LIFE</p>
Vremenski okvir	2024. – 2034.

Prioritet 3	Poticanje partnerstava između proizvođača i kupaca u kratkim opskrbnim lancima
Aktivnosti	- podrška marketinškim aktivnostima
Opis mjere	<p>Cilj intervencije je učinkovita provedba promidžbe proizvoda na tržištu sa svrhom bolje prepoznatljivosti proizvoda te podizanja komercijalne vrijednosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, u svježem ili prerađenom obliku, kao i povećanja konzumacije istoga. Očekuje se da će poduzete mjere osigurati podizanje komercijalne vrijednosti proizvoda proizvođačke organizacije i povećanje utržene vrijednosti proizvoda što će rezultirati jačanjem ekonomske snage proizvođačke organizacije i poboljšati položaj poljoprivrednika u vrijednosnom lancu.</p> <p>Sinergijski učinak intervencije očekuje se u dijelu postizanja ciljeva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prilagodba proizvodnje i proizvoda zahtjevima tržišta - razvoj poslovnih i marketinških vještina te olakšavanje inovativnih procesa i digitalizacije. <p>Prilagodba proizvodnje i proizvoda zahtjevima tržišta:</p> <p>Preporuča se u okviru intervencije prihvatljivi troškovi budu sudjelovanja na sajmovima i izložbama, istraživanja tržišta i tržišnih trendova i sl., PO će kroz prisutnost na sajmovima i izložbama te organizaciju namjenskih promotivnih događanja imati mogućnost u izravnom kontaktu s potrošačima razmjenjivati informacije o prepoznatljivosti svojih proizvoda njihovim karakteristikama i istovremeno prikupljati informacije i mišljenja o željama, potrebama i navikama potrošača. Rezultat takve izravne komunikacije s potrošačima je daljnja prilagodba proizvoda tržištu i poboljšanje karakteristika proizvoda PO, kao i njegove pripreme za tržište u smislu prepoznatljivosti i naglašavanja njegovih karakteristika.</p> <p>Razvoj poslovnih i marketinških vještina te olakšavanje inovativnih procesa i digitalizacije u okviru intervencije prihvatljivi su troškovi sudjelovanja na radionicama i seminarima, članovi PO, kao i upravljački tim PO imat će mogućnosti educirati se i stjecati nova znanja u području razvoja poslovnih i marketinških vještina, kao i uvođenja inovativnih procesa vezanih uz pripremu proizvoda za tržište i nastup na tržištu što treba pridonijeti prepoznatljivosti proizvoda koje PO plasira na tržište, kao i same PO.</p>
Nositelji mjere	<p>Mjere u okviru ove intervencije u najvećoj mjeri financirat će se iz proračuna EU namijenjenog provedbi zajedničke poljoprivredne politike, uz nacionalno sufinanciranje iz Državnog proračuna Republike Hrvatske (Ministarstvo poljoprivrede).</p> <p>Intervencija će se realizirati provedbom sljedećih mjera poljoprivredne politike:</p> <ul style="list-style-type: none"> - potpora suradnji u okviru mjera ruralnog razvoja

	- potpora provedbi sektorskih programa te odobrenih programa proizvođačkih organizacija i drugih oblika udruživanja u poljoprivredi. Splitsko – dalmatinska županija Šibensko – kninska županija: Plan razvoja Šibensko – kninske županije 2021. – 2027. Gradovi i općine projektnog područja Dinara back to LIFE
Vremenski okvir	2024. – 2034.

Prioritet 3	Poticanje partnerstava između proizvođača i kupaca u kratkim opskrbnim lancima
Aktivnosti	- edukacija proizvođača o lancima opskrbe
Opis mjere	<p>Lanci vrijednosti koji dobro funkcioniraju preduvjet su za razvoj uspješnog poljoprivredno-prehrambenog sektora. U tom kontekstu, komercijalno orijentirane organizacije proizvođača s jasno definiranim poslovnim modelima imaju ključnu ulogu u povezivanju malih proizvođača s kupcima. Međutim, i dalje postoji slaba horizontalna povezanost (između proizvođača) i vertikalna integracija (između proizvođača i kupaca poljoprivredno-prehrambenih proizvoda) u hrvatskom poljoprivredno-prehrambenom sektoru, što slabi pregovarački položaj mnogih proizvođača, povećava troškove transakcija i narušava njihov konkurentski položaj.</p> <p>Potrebno je poticati sudjelovanje proizvođača u programima obrazovanja i obuke koje nude državne ustanove, organizacije proizvođača, znanstvene ustanove i savjetodavne službe, kako bi se podigla razina vještina u poljoprivredno-prehrambenom sektoru u skladu s potrebama proizvodnih i marketinških sustava.</p> <p>Poželjno je razviti centar, odnosno sustav za učenje, u suradnji sa znanstvenim institucijama, koji će nuditi dugotrajne i kratkotrajne programe obrazovanja i osposobljavanja za specijalizirane savjetnike, s različitim modulima koji će biti prilagođeni potrebama poljoprivrednika. Poljoprivredno-prehrambeni sektor obilježen je različitim ograničenjima u pogledu radne snage, uključujući nisku razinu educiranosti poljoprivrednika o novim tehnologijama i metodama rada i trženja i udruživanja, zatim iseljavanje mladih iz ruralnih područja i njihov odlazak u druge gospodarske djelatnosti. Ruralna tržišta rada karakterizira manjak visokokvalificiranih radnika iz poljoprivredne struke, te višak srednje kvalificiranih i nekvalificiranih radnika. Integracija većeg broja mladih u poljoprivredno-prehrambene lance i kratke lance opskrbe povoljno će utjecati na povećanje produktivnosti rada i razinu konkurentnosti jer su mladi spremniji na usvajanje znanja i primjenu tehnologija koje zahtijevaju kapitalno intenzivniji proizvodni sustavi.</p>
Nositelji mjere	Intervencija će se realizirati provedbom sljedećih mjera poljoprivredne politike:

	<p>- potpora suradnji u okviru mjera ruralnog razvoja</p> <p>- potpora provedbi sektorskih programa te odobrenih programa proizvođačkih organizacija i drugih oblika udruživanja u poljoprivredi.</p> <p>Mjere u okviru ove intervencije u najvećoj mjeri financirat će se iz proračuna EU namijenjenog provedbi zajedničke poljoprivredne politike, uz nacionalno sufinanciranje iz Državnog proračuna Republike Hrvatske (Ministarstvo poljoprivrede).</p> <p>Splitsko – dalmatinska županija</p> <p>Šibensko – kninska županija: Plan razvoja Šibensko – kninske županije 2021. – 2027.</p> <p>Gradovi i općine projektnog područja Dinara back to LIFE</p>
Vremenski okvir	2024. – 2029.

Prioritet 3	Poticanje partnerstava između proizvođača i kupaca u kratkim opskrbnim lancima
Aktivnosti	- edukacija potrošača o lancima opskrbe
Opis mjere	<p>Edukacija potrošača o lancima opskrbe hranom je izuzetno važna kako bi potrošači mogli donositi informirane odluke o hrani koju kupuju i konzumiraju. Ovaj proces educiranja uključuje pružanje informacija o tome kako hrana putuje od polja do tanjura, kako se uzgaja, obrađuje, distribuira i prodaje.</p> <p>Ključni aspekti edukacije potrošača o lancima opskrbe hranom koje je potrebno obuhvatiti za projektno područje Dinara back to LIFE:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Izvor hrane: Potrošači bi trebali biti informirani o porijeklu hrane koju kupuju. To uključuje saznanja o podrijetlu, metodi uzgoja (konvencionalno, organsko, održivo), kao i informacije o certifikatima ili standardima koji se primjenjuju. 2. Kvaliteta i sigurnost hrane: Potrošači trebaju biti svjesni mjera koje su poduzete kako bi se osigurala kvaliteta i sigurnost hrane. Ovo uključuje informacije o standardima sigurnosti hrane, nadzoru kvalitete, testiranju na pesticide i druge kontaminante te načinima skladištenja i prijevoza hrane. 3. Održivost: Potrošači bi trebali biti educirani o održivosti lanaca opskrbe hranom. To uključuje razumijevanje utjecaja poljoprivrede na okoliš, upravljanje otpadom, upotrebu pesticida i gnojiva, zaštitu biološke raznolikosti te važnost podrške održivim praksama.

	<p>4. Etika i socijalna odgovornost: Potrošači bi trebali biti svjesni etičkih i socijalnih aspekata lanaca opskrbe hrane. To uključuje informacije o radnim uvjetima u poljoprivrednim operacijama, fair trade praksama, očuvanju prava radnika te poštivanju ljudskih prava.</p> <p>5. Poticanje lokalne proizvodnje: Edukacija potrošača treba promicati važnost poticanja lokalne proizvodnje hrane. To uključuje informiranje o prednostima kupovine lokalnih proizvoda, podršci lokalnim poljoprivrednicima, smanjenju emisija stakleničkih plinova povezanih s transportom hrane te očuvanju ruralnih zajednica.</p> <p>6. Informacijska transparentnost: Potrošači trebaju imati pristup točnim i jasnim informacijama o hrani koju kupuju. To uključuje obilježavanje proizvoda s informacijama o sastojcima, nutritivnim vrijednostima, datumima isteka</p>
Nositelji mjere	<p>Mjere u okviru ove intervencije u najvećoj mjeri financirat će se iz proračuna EU namijenjenog provedbi zajedničke poljoprivredne politike, uz nacionalno sufinanciranje iz Državnog proračuna Republike Hrvatske (Ministarstvo poljoprivrede).</p> <p>Intervencija će se realizirati provedbom sljedećih mjera poljoprivredne politike:</p> <ul style="list-style-type: none"> - potpora suradnji u okviru mjera ruralnog razvoja - potpora provedbi sektorskih programa te odobrenih programa proizvođačkih organizacija i drugih oblika udruživanja u poljoprivredi. <p>Splitsko – dalmatinska županija Šibensko – kninska županija: Plan razvoja Šibensko – kninske županije 2021. – 2027. Gradovi i općine projektnog područja Dinara back to LIFE</p>
Vremenski okvir	2024. – 2034.

Prioritet 3	Poticanje partnerstava između proizvođača i kupaca u kratkim opskrbnim lancima
Aktivnosti	- podrška proizvođačima u ispunjavanju javnih i privatnih standarda sigurnosti i kvalitete hrane

Opis mjere	<p>Podrška proizvođačima u ispunjavanju javnih i privatnih standarda sigurnosti i kvalitete hrane od izuzetne je važnosti za osiguravanje zdravstvene sigurnosti potrošača i održavanje visokih standarda u prehrambenoj industriji. Postoji nekoliko načina na koje se može pružiti podrška proizvođačima u tom smislu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Edukacija i trening: Proizvođačima hrane treba pružiti obrazovanje i trening o javnim i privatnim standardima sigurnosti i kvalitete hrane. Ovo može uključivati obuku o higijeni, dobroj proizvođačkoj praksi, analizi opasnosti i kritičnim kontrolnim tačkama (HACCP), upravljanju kvalitetom i drugim relevantnim temama. Organizacije, vlade i institucije mogu organizirati seminare, radionice ili obuke za proizvođače kako bi im pomogle da razumiju i primjene standarde. 2. Tehnička podrška: Proizvođačima hrane može se pružiti tehnička podrška u vezi s ispunjavanjem standarda sigurnosti i kvalitete hrane. To može uključivati pružanje smjernica, uputstava i tehničkih specifikacija za primjenu standarda. Stručnjaci iz prehrambene industrije mogu raditi sa proizvođačima kako bi identificirali i riješili probleme u vezi sa usuglašenošću s standardima. 3. Financijska podrška: Implementacija i održavanje standarda sigurnosti i kvalitete hrane mogu biti financijski izazovni za mnoge proizvođače, posebno za male i srednje poduzetnike. Stoga, podrška u obliku financijskih sredstava ili subvencija može biti od velike pomoći. Vlade, fondovi za razvoj, nevladine organizacije i druge institucije mogu pružiti financijsku podršku proizvođačima hrane kako bi im pomogli da ispune zahtjeve standarda. 4. Praćenje i procjena usuglašenosti: Važno je redovno pratiti i ocjenjivati usuglašenost proizvođača s javnim i privatnim standardima sigurnosti i kvalitete hrane. To može uključivati inspekcije, audite ili druge oblike ocjenjivanja. Pravovremeno identificiranje nedostataka ili problema omogućava intervenciju i podršku proizvođačima u otklanjanju tih problema. 5. Dijeljenje informacija i dobre prakse: Razmjena informacija i dobre prakse između proizvođača hrane može biti od iznimne važnosti za poboljšanje kvalitete proizvodnje.
Nositelji mjere	<p>Mjere u okviru ove intervencije u najvećoj mjeri financirat će se iz proračuna EU namijenjenog provedbi zajedničke poljoprivredne politike, uz nacionalno sufinanciranje iz Državnog proračuna Republike Hrvatske (Ministarstvo poljoprivrede).</p> <p>Intervencija će se realizirati provedbom sljedećih mjera poljoprivredne politike:</p> <ul style="list-style-type: none"> - potpora suradnji u okviru mjera ruralnog razvoja - potpora provedbi sektorskih programa te odobrenih programa proizvođačkih organizacija i drugih oblika udruživanja u poljoprivredi. <p>Splitsko – dalmatinska županija</p>

	Šibensko – kninska županija: Plan razvoja Šibensko – kninske županije 2021. – 2027. Gradovi i općine projektnog područja Dinara back to LIFE
Vremenski okvir	2024. – 2034.

7. Zakonodavni okvir djelovanja

Rezolucijom Europskog Parlamenta koja je usvojena u lipnju 2016. godine požurivalo se Europsku Komisiju na pripremu formalnih prijedloga protiv nepoštenih trgovačkih praksi, a sve u svrhu osiguranja poštenih zarada za poljoprivrednike i boljih izbora za potrošače. Obzirom da prehrambeni lanci povezuju tri sektora: poljoprivredni, prehrambeno-prerađivački i distribucijski, odnosno da je uključen veći broj različitih dionika, te da su neki od njih dio malog i srednjeg, a neki velikog gospodarstva što za rezultat ima značajne neravnoteže u pregovaračkoj moći unutar lanaca, a koje mogu rezultirati nepoštenim trgovačkim praksama.

Općenito, smatra se da kratki lanci opskrbe hranom uključuju minimalan broj posrednika (ili čak niti jednog u slučaju izravne prodaje). U članku 2. EU Regulative 1305/2013 (Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj) definirano se govori da su kratki lanci opskrbe oni koji uključuju ograničen broj ekonomskih dionika potrebnih za suradnju i lokalni ekonomski razvoj te bliske zemljopisne i socijalne veze između proizvođača, prerađivača i potrošača. Na ovu definiciju nadopunjuje se i članak 11. Delegirane regulative 807/2014 koji govori o „podršci uspostavljanju i razvoju kratkih lanaca opskrbe hranom koji podrazumijevaju ne više od jednog posrednika između proizvođača i potrošača“.

Prema „Akcijском planu promoviranja i jačanja kratkih lanaca u opskrbi hranom ustanova iz javnog sektora za razdoblje 2019. i 2020. godine“ od Vlade Republike Hrvatske definiranje lokalnih sustava hranom je kompleksnije od definiranja kratkih lanaca opskrbe. Delegirana regulativa 807/2014 upućuje da će zemlje članice EU unutar svojih operativnih programa same definirati lokalna tržišta pogodna za korištenje Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj.

Moguću definiciju lokalnog daje „Zajednički istraživački centar“ u 2013. godini koji navodi da „lokalni prehrambeni sustav je onaj u kojem se hrana proizvodi, prerađuje i trži na definiranom zemljopisnom području, ovisno o izvorima riječ je o području između 20 i 100 km promjera; ovo pak, ovisi o gustoći naseljenosti, dostupnosti i karakteru područja (ruralnom ili urbanom); termin „lokalno“ dodatno govori i o međusobnom povjerenju i suradnji između proizvođača i potrošača.

Uredbom (EU) br. 1305/2013 Europskog parlamenta i Vijeća o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj je zajedničkom poljoprivrednom politikom Europske unije za proteklo razdoblje 2014.-2020. valorizirala kratke lance opskrbe

kao jedan od prioriteta ruralnog razvoja. Naglasak je stavljen na udruživanje proizvođača te povezivanje s drugim strukama. Članak 5, stavka 3., ovaj prioritet opisuje kao: "promicanje organizacije lanca opskrbe hranom, uključujući preradu i plasiranje poljoprivrednih proizvoda na tržište, dobrobit životinja te upravljanje rizikom u poljoprivredi“.

Naglasak je na poboljšanju konkurentnosti primarnih proizvođača njihovom boljom integracijom u poljoprivredno-prehrambeni lanac putem programa kvalitete, dodajući vrijednost poljoprivrednim proizvodima, putem promoviranja na lokalnim tržištima i u kratkim lancima opskrbe, skupina proizvođača, organizacija i međustrukovnih organizacija (Uredba (EU) br. 1305/2013). Mogućnost za financiranje razvoja kratkih lanaca opskrbe otvorena je kroz tematske potprograme. Prijedlog novog nacrtu Zajedničke poljoprivredne politike za naredno razdoblje (2023.-2027.) Europske Komisije kratke lance opskrbe vrednuje se u jednom od devet specifičnih ciljeva koje postavlja: položaj poljoprivrednika u vrijednosnim lancima.

Republika Hrvatska je 2017. godine donijela je Zakon o javnoj nabavi (NN 120/16), prema kojem temeljem članka 284. svi javni naručitelji hrane za svoje kuhinje – u školama i vrtićima, bolnicama, vojarnama, učeničkim, dječjim i staračkim domovima te ostali više ne bi najnižu cijenu dobavljača trebali uzimati kao najvažniji kriterij, već i tzv. kratke lance opskrbe (KLO). Ovim Zakonom trebaju se vrednovati ponude koje znače i što kraći put hrane, od proizvodnje do stola, u svrhu smanjenja transportnih troškova što vodi i smanjenju zagađenja okoliša, dok bi na stolove stizali svježiji i kvalitetniji poljoprivredno – prehrambeni proizvodi. Na ovaj način indirektno se daje prednost malim, lokalnim proizvođačima, obiteljskim gospodarstvima, osobito onima sa proizvodnjom i skladištenjem u blizini škola, vrtića, bolnica i dr. Na pragu donošenja ovoga Zakona, u listopadu 2018. godine osnovan je i prvi KLO u Hrvatskoj.

Glavni kriteriji koje i Europska komisija promovira kroz poticanje društveno odgovorne javne nabave je veća razina društvene odgovornosti prilikom proizvodnog procesa i manji ukupni troškovi. Ovim Zakonom o javnoj nabavi (NN 120/16) i kriterijima koji su izrađeni temeljem tog zakona, Hrvatska se pridružila klubu od 17 država članica EU-a koje već primjenjuju praksu KLO.

Analiza stanja hrvatskog poljoprivredno – prehrambenog sektora koju je Europska komisija prezentirala u Preporukama Komisije za hrvatski strateški plan unutar Zajedničke poljoprivredne politike govori o prednosti koju ostvaruju hrvatski proizvođači u kratkim lancima opskrbe: "Hrvatski poljoprivrednici koji koriste kratke opskrbne lance ostvaruju u prosjeku 8.138€ više dodane vrijednosti na farmi od poljoprivrednika koji se oslanjaju na

duže opskrbe lance. U posljednje vrijeme u Hrvatskoj su pokrenute razne privatne i javne inicijative za potporu uspostavljanju kratkih lanaca opskrbe. Primjeri takvih inicijativa uključuju platformu e-trgovine (trznica.hr) čiji je cilj osigurati digitalno tržište za hrvatske poljoprivredne i prehrambene proizvode, koje su vlasti nedavno pokrenule, i lokalni projekt prehrane Međimurski štacun, zasnovan na partnerskom modelu. Izravna prodaja također je narasla u hrvatskom poljoprivrednom i prehrambenom sektoru tijekom pandemije COVID-19" (Europska komisija, 2020 c).

Razvoj kratkih lanaca opskrbe spominje se u Programu ruralnog razvoja za razdoblje 2014.-2020. (PRR) kao potreba za organiziranjem proizvođača i osnaživanjem njihove pozicije na tržištu (Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj 2014). Mjerama financiranja iz navedenog Programa planirano je bilo poticanje razvoja radnih grupa u svrhu razvijanja kratkih lanaca opskrbe. Istraživanjem mjere 16.4.1. Kratki lanci opskrbe i lokalna tržišta iz PRR Bokan (2021) je utvrdila da su planirane radionice trebale prenijeti temeljna znanja za uspostavljanje organizacije proizvođača, modela proizvodnje, distribucije i potrošnje u kratkim lancima opskrbe, logistiku, marketing, inovativne prakse i razvoj sustava kvalitete dok je razvoj kratkih lanaca opskrbe prepoznat je kao mjera smanjivanja emisija CO₂ boljim organiziranjem logistike, manjoj potrebi za prevoženjem proizvoda i na kraće udaljenosti. Natječaj za mjeru 16.4.1. raspisan je tek jednom, na samom kraju programskog razdoblja. Institucionalna podrška ima važnu ulogu u razvijanju potrebne infrastrukture za provođenje edukacijskih i savjetodavnih aktivnosti za razvoj kratkih lanaca opskrbe bilo kroz aktivnosti institucija ili financiranje raznih oblika udruženja proizvođača i kupaca. Važno je kreirati jasne zakonodavne okvire koji bi uzeli u obzir lokalne posebnosti Hrvatske te prepoznali raznolike oblike udruživanja i njihovih specifičnih potreba.

8. Mogućnosti izvora financiranja

Brojni primjeri iz prakse u drugim državama, EU članicama, ukazuju na važnost građenja partnerstva među ključnim dionicima, te važnosti integriranog i cjelovitog pristupa za razvoj poljoprivrednog sektora uz potrebne resurse za provedbu aktivnosti što su osnovni čimbenici neophodni su za razvoj sektora. Strateškim pristupom najbolje se koriste raspoloživi resursi sektora u cilju organizacije i jačanja niza poslovnih aktivnosti koje kad se provedu, zajedno doprinose dugoročnom održivom razvoju ruralnih područja. Prilikom izrade strategije važno je da dionici definiraju potrebe i mogućnosti sektora, dogovaraju akcije koje je potrebno poduzeti zatim raspoređuju dostupna sredstva za predviđene aktivnosti i naposljetku prate

njihov napredak. Nije se u svim državama članicama sektor poljoprivrede i KLO odvijao jednakom planiranom brzinom, ali to sudionike sektora nije obeshrabrilo. Primjeri strateškog pristupa u razvoju KLO ukazuju da ondje gdje im se strateški pristupilo, sektor je doživio pozitivan rast. U pozitivnom političkom i zakonodavnom okruženju pokazali su se i uspješni primjeri koji su potaknuli i druge dionike na uključivanje.

Iznimno važan dokument, „Strategija hrvatske poljoprivrede 2020.-2030.: Više od farme“, kreirana je u kolaboraciji Ministarstva poljoprivrede Republike Hrvatske i Svjetske banke. Iscrpne analize sektora poljoprivrede čiji rezultati se nalaze u Strategiji kao vizija razvoja hrvatskog sela u narednom razdoblju oblikuju stratešku viziju hrvatske poljoprivrede kroz četiri najvažnija strateška cilja:

- 1) povećanje produktivnosti i otpornosti poljoprivredne proizvodnje na klimatske promjene
- 2) jačanje konkurentnosti poljoprivredno-prehrambenog sektora
- 3) obnova ruralnog gospodarstva i unaprjeđenje uvjeta života u ruralnim područjima
- 4) poticanje inovacija u poljoprivredno-prehrambenom sektoru

Strateški cilj 2 „Jačanje konkurentnosti poljoprivredno-prehrambenog sektora“ povezan je sa potrebom 6: Jačanjem povezanost poljoprivredno - prehrambenog sektora sa samim tržištem, što uključuje okrupnjavanje ponude proizvoda i usluga. Strateški ciljevi razvijeni su u šest osnovnih aktivnosti gdje je su kratki lanci opskrbe prepoznati kroz aktivnost „C“: Razvoj diversificiranih i integriranih domaćih tržišta poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.

Kako to vidi Bokan (2021) poticat će se uspostava boljih veza između proizvođača, domaćih kupaca i financijskih institucija, posebno u jako fragmentiranim podsektorima. Suradnjom između poljoprivredno-prehrambenih proizvođača i kupaca lokalnih proizvoda u strateškim segmentima tržišta, osobito u preradi i marketingu, maloprodaji te ugostiteljstvu, osigurat će se integrirana ulaganja, obrtni kapital, tehnička pomoć i marketinška podrška."

U okviru te aktivnosti, intervencija C.1. glasi: „Poticanje produktivnog partnerstva među proizvođačima i kupcima u kratkim opskrbnim lancima“. Naglasak je stavljen na boljoj organiziranosti samih proizvođača i njihovom direktnom povezivanju s kupcima, naglašavajući sa sektorom turizma i ugostiteljstva. Ovaj naglasak je u sprezi i sa drugim ciljevima: razvoj standarda kvalitete te digitalne tehnologije poput marketinških platformi; razvoj distribucijskih sustava bez zalihe (sustavi *just-in-time*); poboljšanim brendiranjem i pakiranjem; te naposljetku vrednovanjem ostataka i praćenjem tokova otpada. Prednost koja

je prepoznata je suradnja i na svim razinama unutar samoga opskrbnog lanca. Bez izravnog naglašavanja, iza svih strateških ciljeva nalaze se ljudi i lokalne zajednice koje kao generator razvoja. Navodi se da bolja horizontalna i vertikalna integracija je moguća samo unaprjeđenjem realnih društvenih mreža i odnosa na lokalnoj razini koji mogu biti snažni pokretači promjena.

8.1. Intervencije strateškog plana zajedničke poljoprivredne politike RH 2023. – 2027.

Manja poljoprivredna gospodarstva dominiraju u strukturi hrvatske poljoprivrede, ali im je zbog malog obujma proizvodnje otežan pristup kupcima koji traže kontinuiranu opskrbu proizvoda ujednačene kvalitete. Poljoprivrednici su u pravilu slabiji partner u odnosu na prerađivače, trgovce i posrednike, iako im je položaj unaprijeđen zahvaljujući *Zakonu o zabrani nepoštenih trgovačkih praksi u lancu opskrbe hranom*. Kao rješenje nameće se udruživanje poljoprivrednika, što je proces koji je u Hrvatskoj u tijeku, a udio poljoprivrednika koji sudjeluju u nekom od oblika udruživanja još uvijek je nedostatan. Poljoprivrednici udruženi u skupine proizvođača ili proizvođačke udruge često provode aktivnosti unaprjeđenja ili promicanja kvalitete, zbog čega je i ovom specifičnom cilju pridružena potreba P4. Intervencije vezane uz potrebu P4, koja se odnosi na povećanje dodane vrijednosti proizvoda, već su opisane unutar specifičnog cilja SO2 zbog njihovog doprinosa povećanju konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava. Dodanu vrijednost proizvod može postići i registriranjem oznake kvalitete po kojoj će proizvod biti prepoznatljiv na tržištu. Ista potreba ujedno je povezana sa specifičnim ciljem SO3, budući da sustave kvalitete u pravilu promiču udruge proizvođača ili proizvođačke organizacije. Potreba P6 govori o važnosti povezivanja Proizvođača horizontalno (unutar pojedinog sektora) i vertikalno (unutar lanca vrijednosti). Potporom za uspostavu i rad proizvođačkih organizacija (intervencija 77.05) želi se potaknuti udruživanje poljoprivrednika kako bi im se omogućio lakši plasman proizvoda prema velikim trgovačkim lancima, objedinjavanje ponude i smanjila ovisnost o posrednicima.

Druga intervencija, koja izravno promiče integraciju poljoprivrednih proizvođača u poljoprivredno prehrambeni lanac, je potpora za kratke lance opskrbe i lokalna tržišta (intervencija 77.04). Cilj joj je potaknuti suradnju poljoprivrednika i drugih sudionika u lancu hrane u okviru EIP operativnih skupina oko projekata usmjerenih na kratke lance opskrbe. Potpora za aktivnosti informiranja i promoviranja koje provode skupine proizvođača

sufinancirat će se kroz intervencija 77.02.

Potporom udruživanju poljoprivrednika mogu se smatrati i sve sektorske intervencije iz sektora voća i povrća (intervencije iz članka 47. Uredbe (EU) 2021/2115), za koje se financijska pomoć odobrava u obliku sufinanciranja aktivnosti iz odobrenih operativnih programa priznatih proizvođačkih organizacija. Napredak u ostvarenju specifičnog cilja SO3 pratit će se putem pokazatelja rezultata koji se odnose na udio poljoprivrednih gospodarstava uključenih u oblike udruživanja ili kratke lance opskrbe uz potporu ZPP-a (R.10) i udio vrijednosti utružene proizvodnje proizvođačke organizacije (R.11).

U okviru specifičnog cilja 03 određen je doprinos za dva pokazatelja rezultata.

R.10 Bolja organizacija lanca opskrbe: Udio poljoprivrednih gospodarstava koja sudjeluju u skupinama proizvođača, proizvođačkim organizacijama, lokalnim tržištima, kratkim lancima opskrbe i sustavima kvalitete kojima je dodijeljena potpora u okviru ZPP

Ovaj pokazatelj određuje udio poljoprivrednih gospodarstava koja sudjeluju u skupinama proizvođača, proizvođačkim organizacijama, lokalnim tržištima, kratkim lancima opskrbe i sustavima kvalitete kojima je dodijeljena potpora u okviru ZPP a. Doprinos ovom pokazatelju rezultata je planiran za intervencije:

- Potpora za uspostavu i rad proizvođačkih organizacija (77.05.)
- Potpora za sudjelovanje poljoprivrednika u sustavima kvalitete (77.01.)
- Potpora za kratke lance opskrbe i lokalna tržišta (77.04.) sve intervencije u sektoru voća i povrća (47.1.a.01., 47.1.a.02., 47.1.b.01., 47.1.c.01., 47.1.f.01., 47.1.g.01., 47.1.i.01., 47.2.a.01., 47.2.d.01., 47.2.f.01. i 47.2.i.01.),

a kao odgovor na Potrebu 06 Unaprijediti horizontalnu i vertikalnu povezanost proizvođača. Očekivana ciljna vrijednost je udio od 0,89% (1.200 poljoprivrednika bez duplog brojenja) u ukupnom broju poljoprivrednih gospodarstava (C.12 – 134.460, vrijednost 2016.) za sve intervencije koje doprinose ovom pokazatelju - intervencije u sektoru voća i povrća (Ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu, Istraživanja, eksperimentalne i inovativne metode proizvodnje, Savjetodavne usluge i tehnička pomoć, Trening i/ili razmjena najboljih praksi, Promidžba, komunikacija i marketing, Sustavi kvalitete za poljoprivredne proizvode, Sprječavanje kriznih situacija i upravljanje njima), Potpora za sudjelovanje poljoprivrednika u sustavima kvalitete, Potpora za kratke lance opskrbe i Potpora za uspostavu i rad proizvođačkih organizacija. Najveći pojedinačni doprinos očekuje se od intervencije Potpora za uspostavu i rad proizvođačkih organizacija (740). Vrijednosti ključnih etapa su određene

prema očekivanim godišnjim vrijednostima ostvarenja za sve intervencije.

R.10 Udio poljoprivrednih gospodarstava koja sudjeluju u skupinama proizvođača, organizacijama proizvođača, lokalnim tržištima, kratkim lancima opskrbe i sustavima kvalitete kojima je dodijeljena potpora u okviru ZPP-a

Cilj intervencije je podizanje razine kratkoročne i dugoročne konkurentnosti primarnih poljoprivrednih gospodarstava i jačanju njihovog položaja u lancu vrijednosti opskrbe hranom. Intervencija se odnosi na ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu u sljedećim fazama: primarna proizvodnja, prerada, skladištenje (čuvanje) i priprema proizvoda za tržište. Očekivani rezultati provedbe ove intervencije su povećan udjel poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, povećan udjel poljoprivrednih gospodarstava koja djeluju kroz organizacije proizvođača u skladu s Uredbom o Zajedničkoj organizaciji tržišta (EU) br. 1308/2013 i povećan udjel vrijednosti proizvodnje stavljen na tržište preko organizacija proizvođača u skladu s Uredbom o Zajedničkoj organizaciji tržišta (EU) br. 1308/2013.

Za potporu su prihvatljive aktivnosti poput:

- izgradnje, rekonstrukcije i opremanja staklenika i plastenika
- izgradnje, rekonstrukcije i opremanja sustava zaštite (protiv tuče, kiše, mraza)
- izgradnje, rekonstrukcije i opremanja skladišnih - rashladnih kapaciteta
- ulaganja u poboljšanje postojećih skladišnih tehnologija (CA, ULO)
- ulaganja u nabavu uređaja predviđenih za čišćenje i održavanje prostora gdje se skladišti voće i povrće
- ulaganja u opremu za berbu, sortiranje i pakiranje, pranje, označavanje
- ulaganja u opremu za sušenje, pakiranje, zamrzavanje
- kupnja ili nadogradnja računalnog softvera
- ulaganja u dionice ili kapital trgovačkih društava koja neposredno pridonose postizanju ciljeva operativnog programa.

Intervencija se provodi u skladu s aktualnim posebnim programom potpore u sektoru voća i povrća (https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/plants-and-plant-products/fruits-and-vegetables/countryfiles_en#croatia) i Pravilnikom o provedbi Nacionalne strategije za održive operativne programe proizvođačkih organizacija u sektoru voća i povrća za razdoblje od 2021. do 2023. godine.

Korisnici su priznate proizvođačke organizacije, udruženja priznatih proizvođačkih organizacija, priznate transnacionalne proizvođačke organizacije sa sjedištem u Republici Hrvatskoj, kao i priznata udruženja transnacionalnih proizvođačkih organizacija sa sjedištem u Republici Hrvatskoj, u sektoru voća i povrća, s odobrenim operativnim programom. Intervencija se može provoditi i na pojedinačnim poljoprivrednim gospodarstvima članova navedenih organizacija proizvođača.

R.10 Udio poljoprivrednih gospodarstava koja sudjeluju u skupinama proizvođača, organizacijama proizvođača, lokalnim tržištima, kratkim lancima opskrbe i sustavima kvalitete kojima je dodijeljena potpora u okviru ZPP-a

Cilj ove intervencije je udruživanje poljoprivrednih proizvođača s manjom proizvodnjom u proizvođačke organizacije, što će im olakšati izlazak na tržište i doprinijeti njihovoj konkurentnosti na tržištu. Udruženi u proizvođačku organizaciju, proizvođači stječu mogućnost korištenja zajedničkih resursa, od administrativnih, knjigovodstvenih i računovodstvenih usluga, preko opreme za unaprjeđenje i održavanje kvalitete proizvoda do objekata za skladištenje, sortiranje i pakiranje proizvoda. Na taj način će se postići bolje planiranje proizvodnje koja je prilagođena potrebama tržišta, osiguravanje dostatne količine proizvoda za tržište, stabiliziranje cijena i u konačnici snižavanje troškova proizvodnje. Nacionalnim planom oporavka i otpornosti programirana je reforma vezana uz jačanje proizvođačkih organizacija, koja će imati najveći utjecaj na male poljoprivredne proizvođače, a koja se sastoji od dvije osnovne komponente: izgradnje logističko-distributivnih centara za voće i povrće C1.5 R1-II te jačanja kapaciteta proizvođačkih organizacija za upravljanje tim objektima, odnosno jačanje njihovih poduzetničkih kapaciteta. Tim investicijama osigurati će se logističke usluge za proizvode manjih proizvođača te povećanje dodane vrijednosti proizvodima kroz kapacitete za manju preradu (npr. voćni sokovi) te osiguravanje sustava sljedivosti i razvoj prepoznatljivih robnih marki, koji će ujedno kupcima pružiti informacije o samim proizvodima i time utjecati na odluku o kupnji.

Važno je napomenuti kako će svi proizvođači, neovisno o članstvu u proizvođačkoj organizaciji moći koristiti ovu infrastrukturu i usluge, po tržišnim cijenama.

Kriteriji odabira za ovu intervenciju bit će izrađeni u skladu s člankom 79. Uredbe (EU) 2021/2115 i Prilogom I. Uredbe (EU) 2021/2289. Kriteriji odabira imaju za cilj osigurati jednako postupanje prema podnositeljima prijave, učinkovitije korištenje financijskih sredstava i usmjeravanje potpore u skladu sa svrhom intervencije.

Načela odabira koja se mogu koristiti u ovoj intervenciji su:

- broj članova proizvođačke organizacije
- vrijednost godišnje utržene proizvodnje
- indeks razvijenosti JLS i/ili područja sa prirodnim ograničenjima i ostalim posebnim ograničenjima
- sustavi kvalitete poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda.

Odbor za praćenje daje mišljenje o prijedlogu kriterija odabira u skladu s člankom 124. Uredbe (EU) 2021/2115.

Poveznice na druga zakonodavstva:

- Zakon o poljoprivredi („Narodne novine“, br. 118/2018, 42/2020 i 127/2020 - Odluka Ustavnog suda RH i 52/2021)
- Zakon o zadrugama („Narodne novine“, br. 34/11, 125/13, 76/14, 114/18 i 98/19)
- Zakon o trgovačkim društvima („Narodne novine“, br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22)

Potpora se dodjeljuje proizvođačkim organizacijama prvih pet godina od priznavanja za provedbu aktivnosti iz poslovnog plana koje doprinose ostvarenju barem jednog od slijedećih ciljeva:

- prilagodba proizvodnje i proizvoda zahtjevima tržišta
- zajedničko plasiranje proizvoda na tržište uključujući pripremu za prodaju, centralizaciju prodaje i ponude kupcima na veliko
- određivanje zajedničkih pravila o proizvodnji, posebno u pogledu ubiranja plodova i dostupnosti
- razvoj poslovnih i marketinških vještina te olakšavanje inovativnih procesa i digitalizacije.

Cilj intervencije je učinkovita provedba promidžbe proizvoda na tržištu sa svrhom bolje prepoznatljivosti proizvoda te podizanja komercijalne vrijednosti proizvoda iz sektora voća i povrća, u svježem ili prerađenom obliku, kao i povećanja konzumacije istoga. Očekuje se da će poduzete mjere osigurati podizanje komercijalne vrijednosti proizvoda proizvođačke organizacije i povećanje utržene vrijednosti proizvoda što će rezultirati jačanjem ekonomske snage proizvođačke organizacije i poboljšati položaj poljoprivrednika u vrijednosnom lancu.

Sinergijski učinak intervencije 47.1.f.01. s intervencijom 77.05 očekuje se u dijelu postizanja ciljeva:

- prilagodba proizvodnje i proizvoda zahtjevima tržišta
- razvoj poslovnih i marketinških vještina te olakšavanje inovativnih procesa i digitalizacije.

Prilagodba proizvodnje i proizvoda zahtjevima tržišta:

Budući da su u okviru intervencije 47.1.f.01. - Promidžba, komunikacija i marketing za potporu prihvatljivi troškovi sudjelovanja na sajmovima i izložbama, istraživanja tržišta i tržišnih trendova i sl., PO će kroz prisutnost na sajmovima i izložbama te organizaciju namjenskih promotivnih događanja imati mogućnost u izravnom kontaktu s potrošačima razmjenjivati informacije o prepoznatljivosti svojih proizvoda njihovim karakteristikama i istovremeno prikupljati informacije i mišljenja o željama, potrebama i navikama potrošača. Rezultat takve izravne komunikacije s potrošačima je daljnja prilagodba proizvoda tržištu i poboljšanje karakteristika proizvoda PO, kao i njegove pripreme za tržište u smislu prepoznatljivosti i naglašavanja njegovih karakteristika.

Budući da su u okviru intervencije 47.1.f.01. - Promidžba, komunikacija i marketing za potporu prihvatljivi troškovi sudjelovanja na radionicama i seminarima, članovi PO, kao i upravljački tim PO imat će mogućnosti educirati se i stjecati nova znanja u području razvoja poslovnih i marketinških vještina, kao i uvođenja inovativnih procesa vezanih uz pripremu proizvoda za tržište i nastup na tržištu što treba pridonijeti prepoznatljivosti proizvoda koje PO plasira na tržište, kao i same PO. Intervencija se provodi u skladu s aktualnim posebnim programom potpore u sektoru voća i povrća (https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/plants-and-plant-products/fruits-and-vegetables/countryfiles_en#croatia) i Pravilnikom o provedbi Nacionalne strategije za održive operativne programe proizvođačkih organizacija u sektoru voća i povrća za razdoblje od 2021. do 2023. godine (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_12_141_2741.html). Korisnici su priznate proizvođačke organizacije, udruženja priznatih proizvođačkih organizacija, priznate transnacionalne proizvođačke organizacije sa sjedištem u Republici Hrvatskoj, kao i priznata udruženja transnacionalnih proizvođačkih organizacija sa sjedištem u Republici Hrvatskoj, u sektoru voća i povrća, s odobrenim operativnim programom. Intervencija se može provoditi i na pojedinačnim poljoprivrednim gospodarstvima članova navedenih organizacija proizvođača.

Osnova za dodjelu potpore je operativni fond organizacije proizvođača. Potpora se sastoji od financijske pomoći Unije i Nacionalne financijske pomoći. Financijska pomoć Unije izračunava na temelju visine vrijednosti utružene proizvodnje proizvođačke organizacije u referentnom razdoblju, a jednaka je iznosu financijskih doprinosa članova organizacije proizvođača ili same organizacije proizvođača, ili oboje.

Financijska pomoć Unije temelji se na troškovima koji su stvarno isplaćeni i ograničena je na 50 % stvarnih rashoda u skladu s člankom 52. stavkom 1. Uredbe (EU) br. 2021/2115. Navedeno ograničenje može se i povećati u skladu s člankom 52. stavcima 3.,4.,5. i 6. Uredbe (EU) br. 2021/2115. Nacionalna financijska pomoć dodjeljuje se u skladu s člankom 53. Uredbe (EU) br. 2021/2115.

Za potporu su prihvatljive aktivnosti poput:

- sudjelovanje na sajmovima i izložbama,
- izrada promotivnih materijala, mrežnih stranica,
- zakup oglasnog prostora i oglašavanje u medijima,
- promotivne kampanje i organizacije namjenskih promotivnih događanja,
- radionice i seminari
- istraživanja tržišta i tržišnih trendova i sl.

Cilj ove intervencije je osigurati bolju integraciju poljoprivrednih proizvođača u poljoprivredno prehrambeni lanac koristeći inovativne metode, čime će se osigurati veća konkurentnost poljoprivrednih proizvođača na lokalnom tržištu, a potrošačima proizvodi s dodanom vrijednošću. Poljoprivrednim proizvođačima potrebno je osigurati lakši plasman proizvoda do krajnjih potrošača na lokalnom tržištu. Na taj način potrošaču će konačni proizvod biti isporučen u najkraćem roku bez posrednika. Što je lanac opskrbe kraći, lakše je zadržati i istaknuti autentičnost i izvornost prehrambenih proizvoda u pogledu njihove kulturne prepoznatljivosti, tradicionalnih načina proizvodnje i podrijetla sastojaka. Razvoj intenzivnije i direktne komunikacije između proizvođača i potrošača te razmjena znanja između relevantnih partnera operativne skupine, stvorit će dodanu vrijednost proizvodu i razviti dugoročnu sklonost kupnji upravo tog proizvoda kod potrošača.

Rezultati projekta biti će javno objavljeni i dostupni širem broju poljoprivrednika, za što će ključnu ulogu imati AKIS, Nacionalna i Europska mreža ZPP.

Kriteriji odabira za ovu intervenciju bit će izrađeni u skladu s člankom 79. Uredbe (EU) 2021/2115 i Prilogom I. Uredbe (EU) 2021/2289. Kriteriji odabira imaju za cilj osigurati jednako postupanje prema podnositeljima prijave, učinkovitije korištenje financijskih sredstava i usmjeravanje potpore u skladu sa svrhom intervencije.

Načela odabira koja se mogu koristiti u ovoj intervenciji su:

- broj partnera poljoprivrednika
- ciljani sastav operativne skupine (komplementarnost partnera)
- zastupljenost proizvoda u operativnoj skupini
- doprinos bioekonomiji i zaštiti okoliša
- izvedivost plana provedbe projekta
- očekivani rezultati projekta
- primjenjivost rezultata projekta.

Natječajem mogu biti propisani dodatni kriteriji odabira. Odbor za praćenje daje mišljenje o prijedlogu kriterija odabira u skladu s člankom 124. Uredbe (EU) 2021/2115.

Poveznice na druga zakonodavstva:

- Zakon o hrani („Narodne novine“, br. 81/13, 14/14, 30/15 i 115/18)

U Republici Hrvatskoj se od 2013. godine provodi Shema školskog voća i povrća, a u rujnu 2017. godine donesena je i Nacionalna strategija za provedbu Školske sheme u Republici Hrvatskoj koja obuhvaća razdoblje od 1. kolovoza 2017. do 31. srpnja 2023. godine te je uveden novi model Školske sheme koji objedinjuje Shemu školskog voća i povrća i Program mlijeka u školama (Školska shema voća i povrća te mlijeka i mliječnih proizvoda). Cilj je omogućiti školskoj djeci besplatan dodatni obrok svježeg voća i povrća te mlijeka i mliječnih proizvoda s obližnjih OPG-a te tako smanjiti unos hrane s visokim sadržajem masti, šećera i soli u svakodnevnoj prehrani učenika. Osim toga, cilj je podizanje razine znanja o važnosti zdrave prehrane i nutritivnim vrijednostima svježeg voća i povrća te mlijeka i mliječnih proizvoda, kao i edukacija učenika u cilju smanjenja otpada od hrane.

U okviru Školske sheme prioritet se daje kratkim lancima opskrbe i nabavi proizvoda od lokalnih proizvođača kako bi isporučeni proizvodi bili što svježiji i kvalitetniji. U okviru programa se održavaju i edukativne aktivnosti te su tako u školskoj godini 2018./2019. održane edukativne aktivnosti u 270 škola, kroz više od 400 predavanja i radionica, na kojima je prisustvovalo oko 22.000 djece. U školskoj godini 2017./2018., u Školskoj shemi sudjelovale

su 1.063 škole, 402.874 učenika i 53 dobavljača, a na raspolaganju je bilo 2,5 milijuna eura. U školskoj godini 2018./2019. za Školsku shemu proizvođačima voća i povrća i mliječnih proizvoda isplaćeno je približno 2,7 milijuna eura.

8.2. Strategija razvoja poljoprivrede 2020. – 2030.

Intervencija C.1. Poticanje partnerstava između proizvođača i kupaca u kratkim opskrbnim lancima

Poticat će se uspostava boljih veza između proizvođača, domaćih kupaca i financijskih institucija, posebno u jako fragmentiranim podsektorima. Suradnjom između poljoprivredno-prehrambenih proizvođača i kupaca lokalnih proizvoda u strateškim segmentima tržišta, osobito u preradi i marketingu, maloprodaji te ugostiteljstvu, osigurat će se integrirana ulaganja, obrtni kapital, tehnička pomoć i marketinška podrška. Potpora u okviru ove intervencije ostvarit će se kroz mjere vezane uz ulaganja u poljoprivredno-prehrambeni sektor (vidjeti i Intervenciju A.1.), usvajanje okolišno održivijih praksi (vidjeti i Intervencije B.1. i B.3.), unaprijeđene kapacitete poslovnog i financijskog upravljanja (vidjeti i Intervenciju D.4.), snažnije organizacije proizvođača (vidjeti i Intervenciju C.2.), sukladnost sa standardima kvalitete (vidjeti i Intervenciju C.3.), digitalnu tehnologiju (npr. marketinške platforme) (vidjeti i Intervenciju F.3.), distribucijske sustave (vidjeti i intervenciju C.4.), poboljšano brendiranje, pakiranje i označivanje (vidjeti i Intervenciju D.4.), kao i vrednovanje ostataka i nusproizvoda (vidjeti i Intervenciju E.2.).

- Povećati dodanu vrijednost poljoprivredne proizvodnje
- Više i učinkovitije koristiti instrumente za upravljanje rizicima
- Unaprijediti povezanost unutar poljoprivredno-prehrambenog sektora
- Unaprijediti poduzetničke sposobnosti proizvođača u poljoprivredno prehrambenom sektoru
- Bolje uskladiti poljoprivredno-prehrambeni sektor s tržištem
- Poticati veće korištenje sustava kvalitete u poljoprivredno-prehrambenom sektoru
- Potaknuti ulaganja u tehnologiju i inovacije
- Unaprijediti pristup istraživanjima i razvoju te korištenje znanja i tehnologija u poljoprivrednom sektoru

Strateški cilj II (jačanje konkurentnosti poljoprivredno-prehrambenog sektora) – planirano je povećanje udjela prehrambene industrije u BDP-u za 20% te povećanje udjela mladih poljoprivrednika, čemu će doprinijeti izgradnja regionalnih skladišno-distribucijskih centara, povećani značaj kratkih lanaca opskrbe te veći broj projekata ruralnog razvoja namijenjenih mladim i malim poljoprivrednicima;

Strateški cilj ii. Jačanje konkurentnosti poljoprivredno prehrambenog sektora

Ključna potreba 6.: Unaprijediti povezanost unutar poljoprivredno-prehrambenog sektora

Potrebno je ostvariti jaču horizontalnu koordinaciju između proizvođača povećanjem razine organiziranosti u proizvođačke organizacije i druge oblike udruživanja, uz istodobno unaprjeđenje suradnje poljoprivredno-prehrambenih proizvođača s partnerima u proizvodnji, preradi i distribuciji, s naglaskom na razvoju kvalitetnih proizvoda i suvremenog (digitalnog) marketinga. Lanci vrijednosti koji dobro funkcioniraju preduvjet su za razvoj uspješnog poljoprivredno-prehrambenog sektora. U tom kontekstu, komercijalno orijentirane organizacije proizvođača s jasno definiranim poslovnim modelima imaju ključnu ulogu u povezivanju malih proizvođača s kupcima. Međutim, i dalje postoji slaba horizontalna povezanost (između proizvođača) i vertikalna integracija (između proizvođača i kupaca poljoprivredno-prehrambenih proizvoda) u hrvatskom poljoprivredno-prehrambenom sektoru, što slabi pregovarački položaj mnogih proizvođača, povećava troškove transakcija i narušava njihov konkurentski položaj.

9. Zaključak

Kratki lanac opskrbe hranom modeli su još uvijek u razvoju koji funkcioniraju paralelno s konvencionalnim lancima opskrbe hranom. KLO postaju alternativa globaliziranim poljoprivredno-prehrambenim mrežama, te je u današnje vrijeme primjetan sve veći sve broj subjekata koji funkcioniraju unutar kratkih prehrambenih lanaca. Na analiziranom projektnom području Dinara back to LIFE (Knin, Civljane, Kijevo, Sinj, Trilj, Otok, Hrvace), postoje sve pretpostavke za uspješan i održivi razvoj kratkih lanaca opskrbe hranom. Ove pretpostavke rezultat su desk analize poljoprivredne proizvodnje i poljoprivrednih površina; statističke obrade dostupnih službenih podataka; dubinske analize anketiranjem poljoprivredno – prehrambenih proizvođača projektnog područja; analize relevantnih strategija i planova; zakonodavnih okvira i sl.

Zaključci dokumenta *Ključni koraci u uspostavi kratkih lanaca opskrbe na području*

jedinica lokalne samouprave obuhvaćenih projektnim područjem projekta „Dinara back to LIFE LIFE18 NAT/HR/000847“ su slijedeći:

- Potencijal i snage poljoprivrede kraja ogledaju se u povoljnim klimatskim uvjetima za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju (posebno stočarstvo); karakterizira je obilje nezagađenih voda; raspoloživost velikih površina poljoprivrednog zemljišta (velikim dijelom u državnom vlasništvu).
- Postoji infrastruktura za razvoj poduzetništva (četiri poduzetničke zone i institucije za poticanje razvoja poduzetništva).
- Projektno područje se može pohvaliti visokom razinom očuvanosti okoliša te se kroz nju proteže i ekološka mreža Natura 2000 što su područja važna zbog očuvanja značajnih vrsta i stanišnih tipova (POVS) i zbog očuvanja ptica (POP).
- Obzirom na netaknutu prirodu u području, moguć je intenzivan razvoj ekološkog uzgoja što je u sinergiji sa rastom potražnje za poljoprivrednim proizvodima s dodatnom vrijednošću.
- Za stabilniju poziciju poljoprivrednika na lokalnom i nacionalnom tržištu potrebno je umrežavanje na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini uz mogućnost razvoja trgovačkih marki lokalnih proizvoda.
- Anketirani poljoprivrednici iz ovog istraživanja su dobro educirani s poljoprivrednim smjerom u obrazovanju, a više od trećine je poljoprivreda primarna djelatnost, odnosno žive isključivo od bavljenja poljoprivrednom djelatnošću. Ovaj podatak je iznimno važan za uspostavu KLO i udruživanja jer poljoprivrednici kojima je poljoprivredna proizvodnja primarna djelatnost imaju više motiva i želje za uspjehom i egzistencijom od poljoprivrede.
- Gotovo svi anketirani poljoprivrednici iz projektnog područja voljni su za udruživanjem u svrhu ostvarivanja prednosti koje donosi udruživanje, te u svrhu poboljšanja vlastite proizvodnje i trženja proizvoda. Voljni se udružiti s drugim poljoprivrednicima bilo u udruge, zadruge i LAG-ove.
- La uspješan razvoj KLO neminovna je intervencija svih dionika, od županije kroz poticaje i razvojne strategije za uspostavu kratkih lanaca opskrbe hranom za uspješan i održivi razvoj poljoprivrede i ruralnog područja, korištenja EU fondova iz PRR i intervencija iz SP ZPP, uključanja LAG-ova i svih institucija.
- Preporuka je da se u uspostavi KLO ide „top – down“ pristupom (odozgo). Ovim pristupom JLS i županija uz podršku LAG-ova udruživali bi i povezivali

poljoprivredno – prehrambene proizvođače, omogućili im kroz razne mjere iz PRR i intervencija iz SP ZPP sufinanciranje navedenih nedostataka na predmetnom području kao što je logističko – distributivni centar, skladišnih i preradbenih kapaciteta, prostora za održavanje sajмова i tržnica